

na vlla colatur: sed in rebus omnibus pater illi indulgeat, mater blandiatur, familiares adulentur, & omnes denique qui eum iure aliquo necessitudinis attigerint, sint adiutores insanix, inserantq; in illius animo falsas opiniones veritati contrarias. In puero qui ad huc modum fuerit enutritus, fieri ne potest, ut vestigiū aliquod bonæ indolis appareat? Credibile non est. Quid cum ad pubertatem pervenerit, multosq; sibi æquales aggregaverit, & ad studium suum complures adultores adiunxerit? quid cum adultam illam cupiditatem, quæ satiari nulla ratione potest, explere & satiare concupierit? quid cum omnes patris opes in eum usum domi reconditas existimaverit, ut eas ipse per summum flagitium effundat? Nullum enim tantum malum cogitari potest, quod non ab immoderata libidine illius oriatur; bonorum enim cōsilia respuet, monitoribus erit infestus, leges & patria instituta contemnet, erit illi semper nomen virtutis inuisum, patrem denique extinctum cupiet: ut multo liberius possit, postquam fuerit in patrimonij possessione constitutus, per omnia libidinum genera vagari. quidquid enim cupiditatibus suis obstare perspiciet, acerbo odio prosequetur. Cernitis iam aīo, quantis periculis vita florens exposita sit, si nō fuerit rectis disciplinis astricta? Difficilimum enim est, animum nobilitate tumentem, otio lasciuien-

tem, iuuenta & temeritate præcipitem, adulatorum sermonibus inflatum, & flagitiorum licentiam consequutum: ab insolentia, ad modestiam reuocare, & à vitiorum colluione, ad virtutis studium traducere. quò autem opes maiores sunt, eò maius periculum animis comparatur: & idcirco plura, & firmiora præsidia, contra libidinis immanitatem constituenda sunt. Quid igitur est de Regum filijs existimandum? Nec enim genus vllum clarius est; nec opes vllæ maiores sunt; nec alibi maior adulatorum copia reperitur; nec vllquam insidiæ capitaliores intenduntur; nec alij hominum generi maior flagitiorum licentia, & impunitas omnium fermè consensu tribuitur; nec ab aliquo alio cū maiore Reip. pernicie peccatur. multo igitur maioribus præsidijs fulciendi sunt, ne sibi, & suis pestem, & exitium cupiditatis intemperantia moliantur. quo enim locus in quo versantur, est magis in altum propositus: eò erit eorum casus & ruina calamitosior, multoq; plures erunt illis euersis oppressi. Multo igitur diligentius instituendi sunt, & multo clarioribus disciplinis erudiendi, firmioribusq; opibus fulciendi, ne de statu conuellantur. Opera etiam danda est, vt cū lacte nutricis si fieri potest, regie virtutis disciplinam hauriant. In primis autem providendum est, vt corpus sanum atque benè valens sit, & animo simul, & valetudine integer, & robore

firmus

firmis existat. sanitatem in corpore, ut iam ante dixi efficit victus moderatio, & exercitatio: animi veró sanitas & robur, virtutis institutione, & honestatis disciplina cōtinetur. Illud etiam est animadvertendum, quòd quemadmodum temperantia in victu, & corporis exercitatio non solum sanitatem tuetur, atq; vires auget: sed etiam pulchritudini cōservandæ utilis est, nec enim patitur corpus aut macie confici, aut crassitie deformari, aut desidia pallefcere: ita virtutis disciplina non solum sanitate atque robore cōfirmat animum: verum etiam illum splendido cultu decoris atque dignitatis illustrat. Præterea, nemo prudens rerum æstimator, dubitare potest, quin omnibus qui viri magni futuri sunt, duæ virtutes sint à primis annis, quantum illa prima ætas ferre potest, summo studio comparandæ; ita ut ludi etiam pueriles ad eas conferendi sint. Quæ nam inquires, illæ sunt? Animi magnitudo, atque moderatio. qui enim molli & imbecillo animo est, nullum vnquam in vita viro dignum opus efficiet; qui rursus in omnibus rebus immoderate se gerit, nullam sanitatis partem in vita retinebit. & harum quidem duarum virtutum eiusmodi ratio est, ut alterutra, sine alterius ope imbecilla sit. Magnitudo enim animi sine modestia, immanitas quædam est potiùs, quàm virtus appellanda; rursus modestia, si non fuerit cum

animi

animi quodam robore & magnitudine cōsociata,
 ignauia potiùs & segnities, quàm téperantia nomi-
 nari debet. deinde cùm hostes sint acri animo repel-
 lendi, ciues verò humanissimè cōplectendi, atque
 cōseruandi; & omnes belli, atq; pacis artes eò con-
 ferantur; vt hostes metu se cōtineant, ciues verò in-
 ter se mutua beneuolentia deuincti sint; vtrūq; ne-
 cessariū est, vt ciues & acres & moderati sint. acres
 quidē, vt in bello hostes virtute cōprimant; mode-
 rati verò, vt in pace humanitatē retineāt; & animi
 turgentis elationē insito pudore coerceant. Ad has
 autem duas virtutes acquirendas, nihil est vtilius
 corporis exercitatione, & assidua optimarum artium
 commentatione. Exercitatio enim non solum red-
 dit corpus firmū, atq; robustum: sed animū etiam
 impigrum & audacem, & ad studiū bellicæ gloriæ
 concitatū; bonarum verò artium discipline pudor-
 em ingenerāt, & ad omnia officia modestiæ & hu-
 manitatis erudiunt. Hoc autem impulit Solonem,
 vt cogeret legibus Athenienses, vt filios suos pa-
 læstra, & literis, & musica diligenter instituendos
 curarent. vidit enim vir Græciæ sapientissimus, esse
 ciuibus suis & vires corporis, & animi comparan-
 das, & humanitatē atq; moderationem cōseruan-
 dam: aliter enim fieri nō posse, vt libertatem, & re-
 liquas opes diu tuerentur. omnia siquidem bona,
 vel ignauia & mollitia deseruntur; vel temeritate
 &

& audaciã peruertuntur. Vt igitur ciues suos fortes efficeret, palæstram instituit: vt autem ad humanitatem instrueret, literis & musica mitigandos existimauit. Hoc autem Lycurgus Lacedæmone, non admodũ dissimili ratione consecutus est. nam cum nusquam alibi maius studiũ in corporibus, & animis corroborandis extiterit: tũ in nulla vnquam Rep. magis laus mirifici cuiusdam pudoris enituit. Mira sunt quæ Xenophon de Spartanæ iuuentutis modestia, & honestate commemorat. sic enim ait adolescentes institutos fuisse, vt nullus inambulãs oculos attolleret, aut faciem versaret, vt hũc & illũc intueretur, aut aliquod signum inconstantix præberet: sed ea tantum quæ ante pedes erant posita modeste conspiceret. ne manus quidem quas inducta veste contegebant, apertas ostendere licebat. omnibus autem senibus loco cedebãt, & eos quasi parentes verebantur. nullum autem verbum petulans, & obscænum illis excidebat, nec in choreis, & cantibus aliquod lasciuum, & molle carmen vsurpabant. Sic erant deniq; Lycurgi legibus instituti, vt insignem pudorem & verecundiam, cum insigni virtute coniungerent. Quid hũc iuuetutis Romanę pudorem, & modestiam oratione commemorem? Ex qua quidem colligi potest, non magis fuisse Romanos olim omnia vincendi cupiditate incensos, quã legibus, atque moribus in studium modestię,

destiæ, atq; moderationis incitatos. Nec hi solum,
 sed omnes qui sapienter Resp. condiderunt, ad has
 duas virtutes tanquam ad firmissima Reipu. fun-
 damenta, leges & instituta omnia conferebant. in-
 telligebant enim nullam Rempu. saluam & orna-
 tam esse posse; sine animi magnitudine, & sine pu-
 doris, & modestiæ concinnitate. Quod si hæ duæ
 virtutes, ita necessariæ sunt omnibus ingenuis ho-
 minibus, vt sine illis nulla laus nobilitatis extare
 possit: multò certè magis Regibus necessariæ sunt,
 quo status eorum est altior, & illustrior, & ad plu-
 res eorum calamitas (quæ tam ex animi imbecilli-
 tate & ignauia, quàm ex temeritate & arrogantia
 redundat) necessario peruadit. Est igitur necesse vt
 sic educètur Regū filij, vt fortissimi simul atq; mo-
 destissimi disciplina fiant; aliter enim oïa corruēt,
 atq; funditus interibunt. Hæc cum ita sint, vt eò tã-
 dem lógo interuallo reuertamur, vndè deflexit ora-
 tio; cõsequēs est, vt videamus num ex ea disciplina,
 qua Regum filij aliquot in locis erudiuntur, pos-
 sint hæ duæ virtutes efflorescere. ad eam igitur ani-
 mum referamus, & tentemus an ex ea possimus ali-
 quid præclarū dicere. Vos igitur hortor & admo-
 neo, vt me de tantis rebus dicere instituentē attētē
 atq; benignè audiatis. idem enim mihi censeo fa-
 ciēdum, quod magni olim oratores factitabāt, cum
 in media oratione occurrebat aliquid cõsideratio-
ne

ne dignissimum. Atq; haud scio an sit mihi poëtarum more Musarum auxilium implorandū: institutio enim tam excellēs, atq; præclara, nō potest vllō modo sine afflatu quodam illarum explicari. Hic postquam arrisere, sic institutum sermonem contexui. Vt igitur hic ordiamur, cū in his duabus virtutibus nempe fortitudine atque modestia, totum dignitatis Regiæ fundamētum positum sit: multi ex ijs, qui Regum filios instituunt, primū quidem dant enixè operam, vt illorum corpora, tenera, & imbecilla fiant, assiduisq; morbis obnoxia, & animi desidia lāguescant: deinde verò, vt inani- ter efferantur, omnemq; Reip. moderandæ rationē temeritate & amētia perturbēt. Quā ingeniosè verò id assequatur, est operæpretiū animaduvertere. Corpus enim tradunt mulieribus effœminandum, ani- mum verò adulatoribus corrupendum. Primū igitur cauent ne Regius ille puer Solem aspiciat, neuè aura paulò vehemētiore pulsetur, neuè aliquo labore duretur: sed parietum vmbri occulatur, vt corporis illius teneri, & delicati mollitiē, diutissime conseruent. in cibis autem, non in eo solum omnis earum industria consumitur, vt dapes sint egregia quadam arte conditæ; verū etiam vt nimia ciborum copia Princeps iam in illa tenera ætate sagi- netur, & quasi pullus anserinus auinario inclusus assiduè comedendo pinguescat. manè igitur instāt

&

& vrgēt vt comedat, & singulis propè horis aliquid
 exquisitissimi cibi in os illius cōgerunt, & quasi id
 tantum muneris & operis habeant; vt Regem im-
 modicis epulis fartum impediunt, ne se loco com-
 mouere possit. ita conatum omnem in hoc vnum
 studium conferunt; vt quoties minus aliquantò
 cibi sumit, quam ipsæ volunt, id indignissime pa-
 tiuntur. adde nunc aromatum varietatem, odorū
 omnium suauitatem, vnguentorum fragrantiam,
 gemmarum splendorem, totius ornatus & cultus
 mollitiem, & reliqua naturæ lenocinia quibus ro-
 busti etiam animi falsa illa dulcedine liquefacti, fa-
 cillimè possint enervari, & à mentis statu cupidita-
 tis impetu detorqueri. Modis igitur omnibus non
 solum mulieres; sed omnes quibus nutriendi Re-
 gis munus assignatum est, id efficiunt, vt corpus il-
 lius torpore & desidia frangatur; & morbis innu-
 merabilibus expositum sit, & vita illius breui tem-
 poris spatio terminetur. nec enim corporis firmi-
 tas, neque bona valetudo, neque vitæ longitudo
 potest in ciborum redundantia, & in mollissimo
 victu, & in omnium laborum fuga consistere. neq;
 solum ea mala, ex ea educatione oriuntur: sed som-
 nus, inertia, lentitudo, quæ quidem tu Tauora li-
 terarum studijs, atque philosophiæ tribui disputa-
 bas; quòd quàm falsum sit postea magis appare-
 bit. Hæc enim vitia nō artes præclaræ, sed corrupti-
 pessima.

stabilis quoq;

+

stabilis

pessima disciplina mores efficiunt; ad virtutis enim
 munus alacriter obeundum, agili & expedito cor-
 pore opus est, non cibis onusto, non desidia langui-
 do, non delicijs emollito; quibus vitijs non solum
 corpus impeditur, sed acies etiam mentis hebescit,
 omnesq; nerui virtutis eliduntur. Videtis ne, quan-
 tam industriam lautæ mulieres, & lepidi quidam
 homines, non multum à muliebri victu, & ratione
 distantes in eo ponant, vt Regem nobis efficiant
 vmbrailem, & delicatum, & imbecillum, valetudi-
 ne infirma præditum, & frequenter in morbos mo-
 lestissimos incidentem? & cum nobis opus sit Re-
 ge sano, atq; benè valente, qui possit facillimè per-
 missum sibi munus corporis, & animi viribus susti-
 nere: illi in eo laborent, vt Regem nō modò ægrū
 & imbecillum reddant, verum etiam timidum &
 ignauum; omnia regia munera fastidiosè recusantem,
 & belli pericula fugientem. sic autē parasitis,
 & scurris patet aditus ad illius adolescentiam, qui
 est bonis, & fortibus hominibus interclusus. nec
 enim vllius orationem ad aures admittere potest,
 qui ita nutritus fuit; nisi tantum illius, qui auocet
 à laboribus, & risus captet, & ad futiles, & inanes
 voluptates impellat. Regum igitur corpora ad hūc
 modum curantur: nunc animorum cultum inspi-
 ciamus. Christe sancte quæ monstra prospicio? quæ
 portenta complector animo? quæ pestis & imma-

1070
 nitas in communi vita versatur? Hic T. ridens agē
 inquit. Musæ quas inuocandas esse dicebas, adue-
 rant: ita enim exurgis, vt facilè appareat, te illarū
 spiritu vehementer inflari; nō enim vsitato more
 loqueris, sed tragice, atque admiratione quadam
 commotus inclamas. Merito inquam, nec enim
 Tygres aut Pantheræ, aut Leones rabide cōcitati,
 tantum mihi terroris iniicerent, quantum hoc
 belluarum genus, quo nullum vnquam in terris
 extitit immanius atque truculentius. Nunquam
 né legistis apud poëtas belluam illam, quam Chi-
 mæerā appellant, ex leone, & capra, & serpēte cō-
 flatā flammam euomentē, & omnia circūquaque
 incendio vastantem, ad quam interimēdam opus
 fuit Bellerophonte armis diuinis armato? Cogi-
 tate vel Chimæram, vel aliud quantumuis dirum
 & infestum monstrum venenum exhalans, & om-
 nes in quos aspectum coniecerit, tabifica lue cōfi-
 ciens, quod vel in terris aliquando visum, vel poë-
 tarum ingenijs cōfictum fuerit, illa omnia mōstra
 longè multumq; superat hęc belluarū immanitas,
 quam animo cogitans perhorresco. Vt autem ad
 illarum similitudinē propius accedā, fingite ani-
 mis Harpyam dapes alijs appositas ore fœdantem,
 & in oculos hominū furenter inuolantē, & adun-
 cis vnguibus omnia rapientem. sit deinde tam pe-
 stifero veneno armata, vt nō solum dente necem
 afferat:

afferat: sed afflatu etiam multos interimat. habeat
 præterea hanc vim, ut in quamcunque partem se
 tulerit, lucē solis impediatur: segetes lætas inficiat,
 fruges & pabula corrumpat, & omnia quæ vel ta-
 ctu impuro, vel spiritu cõtaminato polluerit, im-
 mutet, & pro salutaribus noxia reddat. fit præ-
 terea mōstrum hoc non ratione vacuum; sed cal-
 lidum, acutum, & malitiosum, ad fraudes & insi-
 dias solertissimè machinandas. accedat etiam ad
 maiorem hominum perniciem, quòd nō solū vir-
 ginis faciem habeat, quemadmodū poëtæ Harpyas
 habuisse fingunt; verùm etiam orationis lenitatē,
 & totius corporis habitū, pudorē virgineū fallaci
 specie referentē. neq; vias tantū obsideat, quēad-
 modū Sphinx, quæ Thebas infestas habebat; sed
 intra muros versetur, ne sit aliquod propugnaculū
 interiectū, quod hāc tantā pestē à ciuibus auertere
 aliqua ratione possit. Si fuisset igitur aliquod eius-
 modi p̄digiū, quod inter nos ita versaretur, ut mul-
 tos partim occulto veneno tabescētes interimeret;
 partim impetu furēte trucidaret; quibus precib⁹ &
 sacrificijs santissimū Christi numē placandū existi-
 maretis, ad tantū intestinū & domesticū malū extin-
 guendum, atq; delendū? Sanctissimis inquit T. &
 singulari quadā religione procuratis. sed nō dices
 quorsum hæc abs te cōficta mōstra pertineant? quæ
 malū sunt istæ bellæ? quæ Harpyiæ? quæ Sphinges?

Illi inquam, quibus sæpenumero Regum filij eru-
 diendi, aut vt rectius dicam inficiendi, & contami-
 nandi committuntur. Adulatores intelligo, quo
 mōstro nullum immanius excogitari potest. Nam
 primūm tanta auaritia & rapacitate sunt vt nihil
 videant, quod non rabide atque furenter appetāt.
 vt autem infinitam cupiditatem expleant in Regū
 fortunas inuolant, vt quidquid arripere potuerint,
 immensa gula deuorent, reliqua verò proculcent,
 & sordidata relinquunt. illorum enim opera fit, vt
 Regis gaza non sit virtutis, sed libidinis instrumen-
 tum: & opes quæ erant cum bonis viris & de Rep.
 benè meritis communicandæ, ad homines impu-
 ros deferantur. Quantas verò tenebras rebus of-
 fundant, explicari non potest. non enim lucem
 Solis eripiunt; sed quòd est multò dirius atque fu-
 nestius, quantum in illis est, lumen veritatis extin-
 gunt. Regibusq; persuadent, vt veris bonis cōtem-
 ptis & abiectis, falsa & inania consecretentur. Neque
 solum sunt singulis hominibus infesti, sed vniuer-
 sam Rempu. euertunt. illorum enim opera fit, vt
 decus pudoris intereat; vt honestatis studium re-
 stinguatur; vt turpitudine victrix exultet; vt inno-
 centia milere vexetur; vt iniquitas alacris & erecta
 volitet; & quæ velit impunè diripiat; omnia po-
 stremò sic euertunt, vt quæ erant ad salutem Reip.
 constituta, ad perniciem Reip. conferantur. & vt

hæc

hæc facilius efficiât, non solum adhibent ingenium multiplex & acutum: sed etiã orationis lenitatem, atque virginis (vt ita dicam) speciem & cultum, vt cùm se ea bonitatis & verecundiæ simulatione Regibus insinuauerint; tùm demum occultum virus euomant, ipsosque Reges inficiant. Quo satis digno supplicio vindicandum putaretis eorum scelus, quĩ in fontem, vndè omnis ciuitas aquam ad bibendũ hauriret venenum spargeret? at Rex est quasi quidam fons, vnde omnis vitæ disciplina hauriẽda est. inde namq; leges accipiendæ, iudicia postulanda, virtutis exempla petenda sunt: ab illo est auxilium contrà perditos homines implorandum, & virtutis præmium flagitandum. in illo denique debet esse perfugium miseris, solatium afflictis, alleuamentum oppressis, præsidium innocentibus, contrà improborum hominum fraudem, & potentiam firmissimè constitutum. Qui igitur illum ita corruperit, vt ab æquitatis, & clementiæ studio, ad iniuriam & immanitatem traducat: & pro salutari, atq; benefico Principe, maleficum & importunum Tyrannum reddat, quibus tandem supplicijs dignus est? Summis profectò, atque sempiternis. Sed vt illorum insidiæ præcaueri possint, non erit inutile eorum naturam depingere. nõ quidem omnium: sunt enim quidam minuti adulatores, quasi quidam Gnathones Teretiani, qui quamuis in genere

suo flagitiosi sint, & infames: non tamen tantum
 ingenio valent, aut tantis opibus instructi sunt, ut plu-
 rimum nocere possint. de illis igitur tantum loquamur,
 qui capitales habendi sunt. Primum igitur constat
 eos esse immani auaritia: nullis enim opibus eo-
 rum cupiditas satiari potest. Ambitio deinde sic eos
 exagitat, ut consistere non sinat. Deinde opus est,
 ut sint miro ingenio & acumine praediti, summaque
 solertia, & calliditate subnixi; aliter enim neque po-
 terunt insidias tegere, neque mendacia concinnare,
 neque in varias facies verti, neque aliorum fraudes
 eludere. Postremo opus est ut humile atque demis-
 sum animum gerant, minimeque in principio de vlla
 decoris atque dignitatis praestantia cogitantem.
 necesse namque est ut in principio sese ad potentium
 pedes abijciant, summaque sedulitate omnes quos
 esse Regi charos intelligunt affectentur. Haec igitur
 duo scelera atque flagitia, nempe auaritiam &
 ambitionem, cum alijs duobus flagitijs, malitia
 videlicet, & humilitate succinxerint: nihil erit
 tam firmo praesidio vallatum, quod a se non ex-
 pugnatum iri confidant. nec enim laborem vllum
 fugiunt, nec vllam indignitatem subire reformi-
 dant, nec vllis difficultatibus impediri possunt,
 quominus quantum malitia valeant & impuden-
 tia periclitentur. Quod si tam felices sunt, ut sine
 vlla circuitione ad Regem aditum habeant: con-
 tinuo

tinuò copias suas instruunt, & in insidijs collocant, vt simul atque occasionem nacti fuerint, Regis imbecillitatem occupent, & de improviso in opes illius inuadant. si verò eam facultatem consequi non facile possunt; tùm occultè cuniculos agere instituunt, quibus tandem in arcem penetrent. solertissimè enim perspiciunt, qui sint Regi valdè familiares, & maximum apud illum locum obtineant; ad eos igitur se confestim applicant, artificijq; sui periculum faciunt. illorum enim ingenium laudant, virtutem efferunt, vrbauitatem extollunt. Quàm humiles autem esse meditentur, explicari non potest. totum enim diem ad cubi-
culi fores assidunt, adeundi difficultatem patientissimè tolerant, familiaribus atq; domesticis assurgunt, seruos etiam blādè atq; benignè alloquuntur, eoq; tandè se demittunt, vt nihil contemptius esse possit. sic igitur non muneribus tantum, sed assentatione, & officiorum omnium simulatione quilibet eorum illi, quem patronum adoptauit, facile persuadet, se dignū esse qui Regi notus sit, & in domesticis illius numeretur. Sed occurrit illa cogitatio, metuendū est ne hic tantū sedulitate atq; vigilātia valeat, vt mihi molestus sit: quid igitur faciam? denegabo hoc illi? minimè: est enim sanè probus, & mihi valdè amicus, & ideò periculū nō est, ne mihi parūm gratus sit. præterea nec arrogās, nec ambitio-
sus est,

sus est, sed modestus & humilis, & ideò fieri nequit,
 vt se nimis extollat, & meis rationibus adueasetur.
 Hic igitur quem semper in mea potestate fore cre-
 do, potius meo beneficio Regi operam det, quàm
 alius qui summis virtutibus ornatus sit: quem ta-
 men mihi minimè obnoxium fore confidam, stat
 sententia. opera igitur illius ad cuius se clientelam
 applicuit homo nefarius, ad Regem introducitur;
 atque in principio insignem modestiam vultu atq;
 verbis ostendit, patronumq; suum diligenter ob-
 seruat, & ita se illi submittit, vt existimes illum per-
 petuò in eadem fide permansurum. post vbi magis
 atque magis sese artibus suis, in gratiam Regis in-
 sinuat, statumq; suum valido præsidio seipit, & opes
 suas confirmat, tum Deus bonæ! quàm teter ince-
 dit? quàm cito pristinae fortunæ memoriam de-
 ponit? quanto fastidio homines multò se meliores
 despicit? quanta perfidia illum ipsum per quem
 fuit ad Principem intromissus oppugnat? Hoc de-
 nique clarè videri potest, vt in principio nihil est
 humilius adulate: ita postquam opes suas firmis-
 simè constitutas opinatur, nihil esse superbius &
 insolentius. Illud tamen est intelligendum, eum
 qui sibi hoc sumit, vt Principem quæstus sui gra-
 tia in omnem fraudem impellat, quamuis sit ve-
 terator & callidus, nullas tamè vires habere posse,
 nisi alterius adulatoris potentissimi gratia & opi-
 bus

bus innitatur. Quis ille inquires, est? Amor ille cuiq;
ingenitus, quo se quisque amat, sibi indulget, & af-
sentatur. quotus enim quisq; est qui non sibi valde
placeat. qui non se temerè multis anteponat? qui
non meritis suis ingētia præmia deberi arbitretur?
in hoc igitur amore quo se quisque amplectitur,
est initium totius temeritatis & insolentiæ consti-
tutum: qui cū sit in quouis homine valde mag-
nus, tū in Regibus tantus, atque tam vehemens
est, vt illis sæpenumero totam mētem atque sensus
eripiat. animaduertunt enim quoties per urbem †
vehuntur, se maximo peditum & equitum nume-
ro constipari: plebem vndiq; certatim confluere,
vt illos venerabunda conspiciat: omnem populum
religione quadam attonitum illorum faciem con-
tueri. Quid referam quanta cęremonia dapes illis
apponantur? quā solenni ritu pocula ministren-
tur? quā sæpè, & quā elaborata concinnitate
ministri genua flectāt? denique ne minutias om-
nes persequare, ea superstitione coluntur, vt videant
sibi planè non humanos sed diuinos honores insti-
tutos. Quæ quidem omnia non vitupero; sed quā-
rum periculum ex illis impendeat, ostendo. Si
enim opes ingentes, si honores immodici animos
efferunt, & amor quo se quisque amplexatur fa-
ces admouent, & homines insanire cogunt: quid
quæso in Regum animis si sapientes non fuerint,

euenturum suspicamini, cùm viderint se in tantis
 opibus, & imperio non humano more coli; sed in
 cœlitum numero collocari? Cùm igitur plerumq;
 sibi summè placeant, sibi assententur, sibiq; ipsis
 adulescentes maximi sint, facile ad suam familiari-
 tatem aduentitios adulescentes admittunt. Hoc igi-
 tur is qui sibi ex adulandi artificio opes ingentes
 pollicetur, acute prospiciens; fœdus cum adula-
 tore illo primario, hoc est, cum Regis immensa cu-
 piditate percutit, totumq; se ad illius nutum fin-
 git & accõmodat. Vt canis igitur venaticus quàm
 sagacissimè potest, odoratur, quibus rebus, Rex
 aut Princeps ille cui seruit, maximè delectetur; id
 autem vbi penitus exploratum habet, naturam suã
 ad tempus deserit, totumq; se immutat. in hoc au-
 tem maximè, huius artis præclarissimè laus, & per-
 fectio summa consistit. qui enim tantum ingenio
 atque solertia valet, vt naturam suam facile verset,
 & quam velit personam induat, & quidquid illi
 libuerit, summa calliditate simulet, totumq; se ad
 libidinem Principis, cuius gratiam aucupari cona-
 tur effingat, vt illi simillimus appareat: hic om-
 nia quæ volet, de artificio suo facile consequetur.
 Si videt igitur Regem venatoribus delectari, ca-
 nes alit, equos ad sylvas atque nemora lustranda
 comparat, telorum vim maximam domum com-
 portari facit: in eoq; neruos omnes intendit, vt
 egre-

egregius venator habeatur: si leuitatibus amatorijs deditum cernit, se amore perditum esse profiteretur, & querimonijs omnia complet. Ne autem omnia recenseam, quocunque modo Regem affectum, aut studio captum, aut morbo oppressum, aut flagitio corruptum cernit: vt in eodẽ studio versetur, & ijsdem vitijs sit affinis, vehementer elaborat; ita enim versipellis est, vt in quamcunque faciem velit se facile conuertat. suum igitur iudicium deserit, vt Regis sui libidinem sequatur; neq; quidquam loqui audet, quãuis patriæ totius salus agatur, quòd auribus illius iniucundũ accidat: sed in omnibus rebus se illi ministrũ impurissimæ cupiditatis exhibet. Porro autem quãuis multi Reges partim vi insiti illius amoris impulsì; partim assiduis perditorũ hominũ sermonibus instincti, se flagitio omni contaminent: rectè tamen iudicant, nec esse quidquam honestate præclarius, neque Regis amplitudine magnificentius; itaq; statuunt virtutem atque grauitatem esse Regibus summo studio retinendam. Hunc igitur naturæ sensum, quo Reges potuissent è flagitijs emergere, & ad studiũ honestatis & grauitatis applicari, non extinguunt quidem adulescentes, nec enim possunt: sed illo ad multo maius flagitium atque leuitatis dedecus abutuntur; id enim perficiunt, vt quamuis Reges sint omnibus sceleribus astricti, & propter animi leui-

leuitatem contempti & abiecti: nihil tamen sibi
 deesse putent, nec ad honestatis elegantiam, nec ad
 autoritatis magnitudinem. Quantum enim ad
 honestatis opinionem attinet, flagitijs quibus ho-
 mines scelerati, Principes deditos esse vident, virtu-
 tum nomina imponunt. Temeritatem enim ap-
 pellant fortitudinem: ignauiam & timiditatē Pru-
 dentiam nominant: & si Rex crudelis extiterit, eam
 crudelitatem seueritatem salutarem esse dicunt: si
 verò fuerit in animaduertendo dissolutus, eam ne-
 gligentiam & timiditatem, clementiam esse prædi-
 cant, immortalī laude celebrandam: si regni opes
 temere profundit magnificum: si pecuniā magno
 studio congerit, sapientem vocāt: sic etiam si bibit
 liberalius, hilarem atque festiuum: si ludit intem-
 perantius, vrbānum: si se abijcit, moderatum: si ef-
 fertur insolentius magnanimum esse confirmant.
 Hac igitur ratione dū hæc, & alia flagitia virtutum
 nominibus ornāt, id assequuntur, vt quamuis Reges
 sint omni flagitio corrupti, sibi tamen summā ho-
 nestatem arrogent, & in magnitudine falsi decoris
 insolescant. In grauitate verò cōstituēda, quibus ra-
 tionibus vtuntur? non illi certē sunt, qui grauita-
 tem & autoritatem ex prudentiæ magnitudine, &
 ex virtutis constantia, & ex iustitiæ splendore:
 sed ex superbia & inhumanitate petendam exi-
 stiment. summo igitur studio cauent, ne Rex
 omni-

omnibus sui conueniendi potestatem faciat, ne benigne homines appellet, ne cum populo loquatur, neue quidquam populare habeat: sed vultum sibi seuerum, & grauem, & mutum deniq; fingat, seque quasi signum dedicatum domi cõtineat, quod certis tantũ diebus sit in aperto, ac propatulo collocandum. Ad illam verò superstitionẽ cum qua Reges adiri solent, cupiunt semper aliquid addi, quò Regis nomen diuinius esse videatur: vt cum homines Regem aspexerint, non se populi moderatorem, atque patriæ parentem: sed numen cœlo delapsum intruere putent, ad cuius aspectum commoueantur animo, & toto corpore contremiscant. hac igitur superstitione pleriq; homines imbuti, non laborant, vt Reges debito amore & pietate prosequantur: sed vt aptè & concinne sese ad illorum pedes abijciant, & illorum manus quoties illis verbum solito benignius excidit osculentur, & vt sibi sint propitij, tam suppliciter atque demissè postulent: vt nõ cū principibus, sed cū ipso Deo loqui videantur. quæ quidem res, eò prouexit multorum Regum amentia, vt se deos existimarent. quid enim aliud impulit Alexandrum, vt suæ virtutis & humanitatis oblitus Calisthenem quia illum vt Deum venerari noluit, crudelissimo supplicio maçtaret? quid multos ex illius successoribus, vt deorũ nomina captarèt? quid Caligulam, quid Domitianum, quid multos

prete-

præterea Romanos imperatores, quid Tyrannos
 innumerabiles induxit, vt illis à quib⁹ nõ religio-
 sissimè colebátur, crudelissimam necem afferrét?
 Num obscurum est, hoc tam scelestũ & immane
 facinus, quo homines Dei gloriam ad se transfe-
 rebant, & reliquos homines quasi nihil haberent
 cum illis cõmune contemnebant, atq; pro nihilo
 putabant, fuisse adulatorum opera conflatũ? Hac
 autem ratione Reges non graues tantũ; sed etiã
 deos effecerunt. videtis quàm ingeniosè fuerit
 ab hominibus acutissimis excogitatum, vt quam-
 uis Principes sint sceleribus infinitis alligati: se ta-
 men interdum maximarum virtutum ornamen-
 tis excultos arbitrétur: & quamuis leuissimi sint,
 se tamen constantes & graues existiment? Sed vt
 melius huius disciplinæ vim & rationem intueri
 queamus, velim redigatis in memoriam quod
 ante diximus: nẽpe homines qui sapiètes nõ sunt,
 hoc est, qui nõ rectam rationẽ, sed cupiditatẽ in-
 domitã sequũtur, flagitijs coopertos esse: ita tamẽ
 vt alij, alijs flagitijs magis addicti sint; qui tamen
 in duo potissimũ genera diuidũtur. Aut enim sunt
 acres, & animosi, & ad rixã conciti, & bellicæ lau-
 dis appetentes: aut molles & ignaui, & lasciuui, &
 ad venerem magis, quàm ad arma propési. Reges
 autem quãuis se deos existimari velint, homines
 tamen sunt, eisdemq; sæpè numero peccatis im-
 pediti:

pediti: in hoc tamen differunt à reliquis hominibus, quòd eò sunt in vtrâq; partem vehemētiores, quòd plures opes habent, maioremq; sunt vitiorum impunitatē adepti. Quid igitur faciendū est ijs, qui gratiā Regis inire studēt? Explorandū & inspiciendū est homini minimè huius artis ignaro, in quàm partē Rex magis natura atq; voluntate propēdeat, non quidem vt eam naturā regat, & moderetur: sed vt instiget potius, & inflammet, & furentius insanire compellat. si Rex igitur fuerit vehemens, & acer in ferro, vbi id à summis artificibus fuerit exploratum, id suspicient: vt Regem satis iam spē sua ad arma concitatum, magis ferocem & infestum efficiant; laudant enim vires, animum extollunt, virtutem admirantur, vnumq; esse prædicant, quem opinentur homines ad summorum Imperatorum gloriam peruenturū. his sermonibus elatus & inflatus præceps, amētia fertur, & ab omni ratione & humanitate deducitur: nec aliud quam arma & clausicū somniat, & in eā cogitationē totus incūbit: vt pacē turbet, & bellū quāuis nefarium & iniustū moliatur. ergo simulatq; speciosa causa fœderis rūpendi, belliq; gerendi nascitur: cōsiliarios accersit, sibiq; in animo esse dicit, aliquod præclarū specimē suæ virtutis exhibere, nec à maiorum gloria degenerare; cōmemorat deinde causas, quas potest obtēdere, ne bellum omnino cōtrā ius inferri

inferri videatur: malleq; se vitam in summū discrimen inferre cōfirmat, quā iniuriam aliquā inultā & impunitam relinquere. Hic dicat aliquis, non Regis officium esse causas belli quærere: sed pacem iuris æquabilitate conseruare? bella non nisi necessario summenda esse: nec enim pacem ad bellum conferendam, immò bellum cū necesse fuerit, suscipiendum, vt pax & otium cum dignitate pariatur; satis magnam gloriā consequi eos Reges, qui regnum suum cum iustitia atq; dignitate tuentur, animoq; patrio subditis suis, & regia benignitate prospiciunt. bello sæpè turbari disciplinam, violari religionem, frangivires, opes consumi, innocentiam vexari, improbitatem excitari, omniaq; rapinis, cædibus, stupris perturbari atque commiseri. Addat deinde martem belli communem, & ancipites præliorum euentus; & quā sæpè multi principes audaces & impigri, opibusq; summis instructissimi, ex eo bello ex quo victoriam & decus sperabant, insignem cladem & summum dedecus acceperint. Postremò illud adiiciat, eas mouendi belli causas quas commemorat, minimè sibi iustas videri: nihil autem esse tanta cura regibus prouidendum, quā ne quid contrā iuris diuini & humani præscripta moliantur. si enim secus fecerint, forè, vt non solum à se homines alienent: sed etiam ingrauem offensionem diuini numinis incurrant.

Fieri

sebastianus

Fieri autem non posse, ut bellum illud quod & Deum, & homines offendit, prosperos euentus consequatur. Hæc si dixerit aliquis in consilio, cui Rex acer, atque ferox, bellicæq; gloriæ cupiditate flagras præfuerit, quò animo putatis sententiam illius accipiendam? Pessimo inquit M. Nam & in Regis offensionem incidet, & ab alijs consiliarijs tanquam homo nullius animi cõtemnetur. Quid igitur inquam fiet? Cùm fuerit animaduersum, ut quisque acerrimè sententiam dixerit, ita maximã à Rege gratiam initurum: omnes certatim elaborabunt, ut Regem sponte sua furentem, quasi spiculis coniectis exagitent. satis enim quamuis causam belligerendi iustam esse, Regi gloriæ cupido disputabunt: nec enim eam esse tam exacttè pòderandam, quàm fieri solet in iudicijs; illic enim, inquierent, legum subtilitate æquitatem elimari: in regum verò controuersijs viribus & armis rem totam decerni. itaque in Regum consilijs nõ tam habendam esse rationem iuris & religionis: quàm utilitatis & gloriæ, quæ quidem martis vi & impetu, non nimia officiorum omnium sanctitate comparatur; Si te igitur inquierent, iuris nomẽ impedierit, ne bellum moueas, nõquam aliquod virtutis egregiæ tibi nomen & gloriam comparabis. vix enim poterit aliquod esse bellum, quod non iuris & æquitatis ratio dirimat. quamuis igitur

omnia regni munera iuste atque vigilanter adm-
 nistres, inglorius tamen ad extremam ætatem per-
 uenies; quare aut gloriæ studiū omittas opus est,
 aut nomina iuris & æquitatis aspernere. Astringat
 hæc iuris religio animos humiles, & abiectos, qui
 contumeliam pati possunt, ad quorum subsidium
 leges inuentæ sunt; Regum namq; ius, non est in
 legibus & æquitate: sed in armis & imperatoria vir-
 tute constitutum. Hoc enim iure vsi sunt omnes
 summi Principes, qui multas nationes suo impe-
 rio subdiderunt, & ea ratione immortalitatem no-
 minis assecuti sunt; qui si iuris rationem nimis
 sanctam habuissent, nunquam certè eas nationes
 à quibus nunquam læsi fuerant, bello vastassent:
 & ita inertia & desidia corrupti, vel alijs prædæ
 fuissent, vel certè in tenebris & obscuritate latuis-
 sent. Quod si belli ancipites euentus animo refor-
 midas, considera viros illos excellentes, quorum
 nomen est immortalitati consecratum: nunquam
 eò metu contineri potuisse, quin oia facinora non
 modò præclara, sed etiã valdè periculosa susciperët.
 sed cùm secū statuissent, aut cū gloria viuendū esse,
 aut cū gloria moriendū: otium cū dignitate ferre
 minimè potuerunt, & ita victorias innumerabiles
 adepti sunt. Rarò enim summa virtus, atque vitæ
 cōtemptio felici successu caret; Fortes enim (vt est
 in prouerbio) fortuna iuuat. Cùm igitur belli mo-
 uendi

uendi causam, ad speciem satis honestam habeas:
 & summis opibus abundes, & maximis exerciti-
 bus constipatus sis: & exempla domestica tibi sti-
 mulos frequenter admoueant: quid minus dig-
 num ista tua virtutis indole fingi poterit, quam
 contemni ab hostibus, & aliquod dedecus & igno-
 miniam iuris obtentu atque foederis nomine to-
 lerare? Quare Princeps clarissime, facinus iam ali-
 quod dignum te, dignum virtute tua, dignum
 maioribus tuis aggredere: metum & horrorem
 quacunq; armorum impetum tuleris, hostibus
 tuis incute: omnia viribus tuis obstata ferro pro-
 sterne: experiantur omnes cum quibus aperto
 Marte conflixeris, quantum viribus atque virtute
 valeas: sic enim turpitudinem & ignominiam de-
 pelles, imperiumq; tibi à maioribus tuis relictum
 magnis accessionibus amplificabis: & ingentem
 gloriam, quam nulla vnquam obscurabit obli-
 uio, consequeris. Hac oratione qui Regi iuueni,
 nimisq; bellandi studio concitato fuerit adulatus,
 potestis né mente percipere, quantam perniciem
 sit communibus rebus allaturus? Necessè enim
 continuò erit, vt ille non quidem vt suos incolu-
 mes ab omni calamitate tueatur: sed vt immen-
 sè ambitioni, quæ illum stimulat, aliqua ratione
 satisfaciat. tantam ex ciuium bonis pecuniam co-
 gat, quanta sat sit ad maximos exercitus alendos,

& præfectorum auaritiam exsaturandam; Imma-
 nia igitur tributa imperabit: tenues homines om-
 ni victu spoliabit: ciuitates & prouincias inanes
 reddet: militum licentiam ita soluet, vt nullo me-
 tu possint eorum effrenatæ libidines cohiberi: ex-
 ternis postremò auxilijs Rempu. conculcandam
 permittet. non solum igitur ijs, cum quibus bel-
 lum sine aliqua graui causa gerit, erit infestus: sed
 suis etiam pro quorum salutē se ad mortem offerre
 debuisse, pestem atque perniciem importabit.
 Iam verò vt victoriam obtineat, quam voluptatē,
 si non est totius religionis & humanitatis expers,
 ex tam horrendo spectaculo capiet, vt illius gratia
 sine vlla necessitate bellū suscipiat? multa namq;
 hominum innocentium millia trucidantur: stu-
 pra per vim multis virginibus, & ingenuis mulie-
 ribus inferuntur: fortunæ diripiuntur, sacra pol-
 luuntur, liberi homines in seruitutē abducuntur,
 omnia ferro, flamma, vastitate consumuntur. igitur
 qui mortem innocentibus afferunt, aut pu-
 dorem castis eripiunt, aut religionis sanctitatem
 violant, aut coniectis facibus ædes inflammāt, aut
 cultum agrum vastant, sempiterno supplicio digni
 sunt: homines qui causam infinitis cædibus, flagi-
 tijs, latrocinijs, sacrilegijs inflammationibus atq;
 populationibus attulerint, quo satis digno suppli-
 cio poterunt debitas pœnas, vt æuo sempiterno

acer.

acerbissimè crucientur exoluere? Quid si iidem ci-
uibus suis atque patriæ vniuersæ, ea omnia mala
quæ sumus oratione complexi, suis consilijs teme-
rarijs importauerint? fit enim sæpè numero vt ij,
qui se victores fore confidunt, vincantur: & ea ma-
la quæ hostibus suis inferre cogitabant, ipsi meritò
atque iure subeant. ipsius tunc communis exitij
& publicæ euerfionis, adultores causam omnem
sustinebunt. Cernitis iam animo quantas strages
edat adulatorum immanitas, cùm Reges impigros
& audaces nacta est? quanto studio illos odio pacis
incendat, & ad bellum temerè gerendum sollicitet?
Atque præter alia mala quibus isti homines nefarij,
Reges ad inutilia & perniciofa bella concitando
Remp. perdunt, & affligunt: eam multis erroribus
turbulentis inficiunt, & à veræ religionis cultu ad
falsæ & impuræ studium traducunt. laxatis enim
pudoris & verecundiæ vinculis, & morum sancti-
tate & castimonia profligata: facillimum est in po-
pulo propter assidua mala furiosè conturbato, pro
vera religione falsam supponi atque substitui; ma-
ximè verò cùm ea quæ inducitur popularis ex-
titerit, qualis ea est, quæ his calamitosis tēporibus,
in illis præcipuè partibus, in quibus eiusmodi bella
versata sūt, nostris peccatis increbuit. Vnde cōcludi
potest, adulatorem esse pestem Reip. morum per-
niciem, patriæ turbinem atq; procellam, legū san-
ctiones,

ctiones, pacis ornamenta, religionis præsidia, om-
 niaq; pietatis studia peruertenté. Hactenus ea qui-
 dé mala persecutus aliqua ex parte sum, quæ eorū
 hominū scelere patrantur, qui sese ad Reges Marti
 dicatos adiungūt. Nunc cōsequēs est, vt videamus
 quàm urbani & festiui sint Veneris satellites atq; mi-
 nistri, qui operā dant illis Regibus, qui magis sunt
 in libidinē procliues, quàm ad arma propēsi. Refe-
 ramus igitur animū ad illā industriā, quam elegan-
 tes & lautæ mulieres in eo cōsumunt: vt Principem
 nimis mollē & delicatū, & exquisitissimis cibis egre-
 giè saginatū, multisq; odoribus suauissimè delibur-
 tum reddant; hunc igitur sic enutritū, vbi vafri ho-
 mines & acuti excipiūt, illiusq; naturā penitus ex-
 plorāt: spe ingētis præde erecti se accingūt, vt mol-
 litiem illius nitidi Principis, in suum cōpendium &
 quæstū cōuertant. Ergo si quid naturalis pudoris in
 eo inerat, id totū verborū petulantia, & lenocinio
 tollendum curant, seq; illi diligentissimos intem-
 perantiæ ministros forè profitentur; partim igitur
 lasciuis sermonibus atq; iocis petulātibus, eorum
 cupiditatē inflāmando: partim ad cōsensum libidi-
 nis multas mulieres alliciēdo, sic Principis animū
 deprauāt, vt nihil fingi possit intēperātius. Si enim
 vt ante diximus, oēs homines ita sunt voluptatis
 appetētes, vt neq; paupertas, neq; disciplina, neque
 iudiciorum metus, eorū libidines coercere possit:

& quo maiores opes sunt, eo licetia maior, & cupiditas immanior existit: quid fiet de Regibus, quorum opes ingētes & deliciae summe sunt, & cupiditates omni metu solute, cum ad ea domestica mala, perditorum hominum impuri sermones accesserint? Nec enim solum eos ad nequitiam stimulant: sed demonstrare nituntur, nullam dedecoris maculam ex flagitiosae libidinis impuritate Regibus adolescentibus aspergi; intemperantiam enim iuuenum inquitunt, non esse vitio vertendam, sed in urbanitatis & elegantiae laude ponendam. decere illam aetatem lepores, & vneres, & amorum blanditias, & sales atque iocos, ad libidinem acrius irritandam accommodatos. Regibus autem id magis convenire, quo sunt ad omnes voluptates animo securo perfruendas, magis instructi atque parati; stultum est inquitunt cum possis iucundissime vivere, tristitiam vitae consecrari. Regibus deinde fas est quodcumque illis libuerit. eum enim statum assecuti sunt, ut omnium subditorum opes atque labores sint, ad eorum voluptates & commoda referendi: illorumque libidines sint pro legibus reputandae. quod si Regibus voluptates respiciendae sunt, & blandimenta naturae reiicienda: valeat regnum, imperij maiestas intereat, si nihil est aliud quam curas & sollicitudines allatura. Quare si sapias frui felicitate tua, neque adolescentiae flore sine fructu summam iucundi-

tatis effluere sinas: volat enim ætas, & facultas perfruendæ voluptatis elabitur, frustraq; tandem occasionem eximiæ suauitatis amissam lamétabere. fac igitur vt quantum fieri possit, iucundissime viuas, intelligantq; oës mortales nihil esse in terris Rege beatius. Regni verò procurationé hominibus spectatis committe, vt illi si quid opus fuerit ad te interdum de Rep. referát: & interim ipsi pro te laborem subeant, & tu solutus omni cura delicijs atque voluptate circumfluas. Sentétia placet: corpus enim tenerum laborem fugit, & animus delicijs eneruatus, negotij difficultatem anxie reformidat; nihil igitur libentius Princeps ille faciet, quàm vt flagitiosas voluptates, honestis laboribus anteponat: regniq; gubernacula illis amicis quos libidinis conscios habet, aut alijs eiusmodi tractanda relinquat; noctem igitur in flagitijs, diem verò in somno, & in ludo parum liberali consumit. Ne auté hominum querelas audiat, includit se domi, admodumq; raro in publicú prodit: in quo quidem suorum familiarium sermonibus inductus, existimat se grauitati, atq; dignitati cõsulere. si te inquiet, ita vulgaueris, vt quiuis homo de plebe quoties velit, ad te adire possit, præter illam molestiam quàm tibi homines ignobiles exhibebûnt, maiestatem tuam imminues: paulatimq; fiet, vt ob nimiam familiaritatem contemnaris. commodè igitur Regia dignitas à te retineri

neri poterit? si aditus ad te fuerit ita difficilis, ut paucis admodum pateat: reliqui verò ad nos postulata sua deferant, ut de illis cognoscamus, vel ea ad te si visum fuerit referamus. Dū igitur Rex ab illis eiusmodi oratione persuasus, se ab officio suo remouet; illi interim eius somno atq; desidia, ad suā utilitatem sanè diligenter abutuntur. quod ut rectius faciant, fœdus inter se ferunt, & societatem sceleris ineunt: da mihi operā mutuā, tu me laudabis apud Regem, ego vicissim industriam & vigilantiam tuā verbis extollam. tu dicito me esse dignū hoc honore quem ambio: ego rursus te dignum esse prædicabo, in quem hoc munus quod expetis conferatur. tu urbanitatem meam laudato: ego cōtrā ingenij tui acumē admirabor. Quid præterea? Demus operam ne quis alius in Regis familiaritatem veniat, qui opes quibus imminemus, intercipiat: cauendum enim est, ne si aliquis qui nobis antecel- lat ingenio fuerit admissus, nos vbi velit excludat. omnes igitur aditus præcludamus, Regem obses- sum teneamus, omniq; præsidio circumuallemus, ne quis ad illum nobis inuitis aspiret. Quod si aliquis inter illos tantū gratia & opibus excellit, ut id reliqui non facilè patiatur: fidē nefariè produnt, & de illius pernicie coniurant; quod si alia ratione euertere illum nequeunt, cum primū negotium aliquod se offert apud alios Principes gerendum,

aut munus aliquod in lōginquis terris administrā-
 dum: hominis ingeniū laudāt, industriā in cœlum
 tollūt, nec aliū reperiri posse cōfirmāt, qui maiore
 cū prudentia, & autoritate negotiū illud conficiat.
 Legatur igitur. aut vt rectius dicā, sociorū perfidia
 relegatur: illi verò præclari laudatores, vbi per spe-
 ciem honoris sociū in externas religiones amanda-
 uerint, locū illius occupāt, & vallo atq; munimēto
 sepiunt, firmoq; præsidio vinciunt: ne cū ille re-
 dierit, queat vndè fuit deiectus, vllō modò restitui.
 nec eo cōtenti, absentē primò clanculū mordent:
 apertius deinde rebus illius obtrectant, operamq;
 dant, vt Rex quotidie magis hominē despiciat. si
 res illi benè procedit, minimè mirū esse dicūt: ne-
 gotiū esse facilè, & expeditū, & eiusmodi, vt à quo-
 uis trāsigi possit; si verò aliquid secus accidit quàm
 oportebat, omnia cōfestim in miserū tela iaciūtur:
 illumq; aut ignauix & timiditatis insimulāt, quòd
 non acriter institerit, neq; se virū ostēderit; aut au-
 daciæ & temeritatis accusant, quòd eos cū quibus
 negotia magna tractabat, insolētia orationis offen-
 derit. Hæc in sermone quotidiano inter se cōferūt:
 hæc eadem cū Rege familiarissimè loquuntur: do-
 nec id quod fuerat ab illis institutū perficiāt; eorū
 igitur opera ita se Rex illi misero infestū præbet,
 vt nunquam eū rursus in familiaritatē recipiat. Et
 hac quidē fide amicitias inter se colūt, vt tantisper
amico

amico parcant, dum vel aliquid ab illo sperant: vel opes illius ita munitas esse putāt, vt nō facilè labefieri posse cōfidāt. vbi verò primū illius euertēdi facultatē oblatam vident, eā minimè prætermittūt. Sic autē fit vt status Reip. paulatim cōmutetur: nomen enim tantū Regni manet, re autē vera paucorum potestas instituitur; intolerabilis enim potentia ad paucissimos homines defertur. Dum igitur qui Regis nomē obtinet, in voluptatibus ætatem cōterit: dū somno desidiaq; torpet: dū ita suam personā in negotijs interponit, vt semper suis familiarib⁹ obsequatur: illi interim moderatores Reip. ita se gerūt, vt omnia venalia proponāt, & mercatū instituant omniū curationū & munerū. Sic autem silent leges, tolluntur iudicia, libertas eripitur, avaritia dominatur: neq; solū viduæ atq; pupilli, & reliqui qui propter imbecillitatē obnoxij sūt iniurię, sed potentiores etiam vexātur, & multa incōmoda patiuntur. cū enim inciderint in offensionem eorum qui tenent omnia, necesse est vt omnium fortunarum periculum adeant: omnes igitur illis adulentur opus est, illis seruiant, illos muneribus atque donis afficiant, ad illorumq; libidines se totos accommodent; reliquis autē, qui apud illos in gratia non sunt, ne lamentari quidē liberè calamitatem suam, aut opem contrā illorum potentiā implorare licet. Neq; solū ex omniū subditorū bonis prædas agūt: sed

sed Regis etiam opes, domum auertunt, illiusq; gazam impune diripiunt; studia verò virtutis & honestatis abiiciuntur. Nec enim ibi frugalitas & cōtinētia locū habere potest, vbi luxuria immēsa principatū tenet: nec animi magnitudo, vbi libertas oppressa est: nec; iustitia, vbi oīa venalia sunt: neq; prudentia, vbi cūcta temeritate & amētia perturbātur. Iam verò liberalitas, & beneficētia & reliquæ eiusmodi virtutes, quomodo splēdere possunt, vbi omnia oppressa sunt crudelitatis & auaritiæ dominatu? Armorū verò vsus penitus obsolescit, irridentur enim milites, homines fortes eijciuntur, duces & imperatores ab hominibus profligatis atq; perditis, honoribus & emolumentis spoliantur: sic igitur cū ad sceleratorum hominum libidinem res administrantur, cū nihil gratis ab illis auferatur, cū magistratus & præfecti non dignitate, sed precio fiāt: cū legū autoritas cōcidat, cū iudicia nulla sint, cū vbiq; minutæ tyrannides existant, maiorum tyrannorum gratia confirmatæ: quæ reliqua spes erit populis, tanta importunitate perditis & afflictis? Omnium pecuniæ in paucorum domibus includuntur, opes Regis ipsius cōminuuntur, adulteria & homicidia impunè suscipiuntur, vniuersa Resp. furtis & latrocinijs infesta tumultuatur: tātisq; dissensionib⁹ laborat, vt diu stare nō possit. Et hæ quidem sunt artes, quibus illi in pace gubernāt: si pax appellari

appellari potest interitus legum, totius Reip. fœda confusio. Nunc belligerendi rationem videamus. imminet repentè bellū, & hostiū exercitus ad nos oppugnādos summa celeritate cōtendit. Euocentur inquit milites. Qui? Ij ne quibus frequēter illusistis? quorum virtutem contempsistis? quos omni contumelia dignos existimatis? Conscribātur exercitus. Qui exercitus? scurrarum né, atque lenonum, quos fortibus viris exclusis in fidem vestram recepistis? an potiùs mercatorum atque redemptorum, quos auaritiæ ministros habuistis? Arripiantur arma, tela subito comparentur. Quæ arma? quæ tela commemoras? ea né, quæ studio atque vigilantia vestra, situ atque rubigine consumpta sunt? nec armorum vllum studium. nec arma video, neque vires denique quibus arma gestari possint; Omnes enim in quibus inerat aliqua virtutis militaris indoles, cū cernerent à vobis homines fortes irrideri, virtutemq; ludibrio haberi, præmiaq; virtuti debita, flagitiosis & impuris hominibus condonari: abiectis armis sese ad eas artes, quibus effœminantur animi libenter & studiosè contulerunt, vt vestris vestigijs insisterent. Sociorum (inquis) auxilijs à nobis periculum propulsabimus. Miserum, copijs tuis omninò diffidere, externisq; hominibus qui fidē venalem habent, vitam tuam, atque libertatem tuendam credere;

credere . sed esto , sit aliquod firmum præsidium
 ignauis hominibus , in externo & conducto milite
 collocandum . ex prome igitur pecuniam , vt ho-
 mines quos non Reipubl. caritas , neque insigne
 laudis studium : sed pecuniæ tantum cupiditas , ad
 arma sollicitat , pecuniæ magnitudine feroces effi-
 cias . vndè igitur tantam pecuniam erogabitis ?
 + num ex Regis ærario , quod est partim illius intem-
 perantia , partim auaritia vestra penitus exhaustum ?
 + num ex populis immanitate vestra perditis , qui
 quemadmodum vitam tenuissimè sustentent , ra-
 tionem inire non possunt ? nam illud certè non di-
 cetis , vos vt debitum Principi , qui vos tantis opi-
 bus auxit , officium persoluatis , velle pestem hanc
 à Rep. vestris sumptibus arcere . quæ enim vestra
 sapientia est : credo vos malle cõmuni patriæ incen-
 dio cõflagrare , quàm aliquid pecuniarum , quas sum-
 mo studio coaceruauistis , impendere . Sed demus
 fieri posse , vt in tãto Principis somno & negligẽtia :
 in tanta ministrorum auaritia : in tanta populorum ca-
 lamitate , sit tamen ærarium refertum : quem fructum
 poteris in bello ex ingenti pecunia , sine virtute per-
 cipere ? diuitiæ nãq; quas imbelles homines pos-
 sident , non eorum propriæ : sed hostium potius exi-
 stimandæ sunt ; victorũ enim manubiæ sunt , nõ im-
 becillitatis oppressæ subsidia . tantum enim abest ,
 vt grandis pecunia sine virtutis auxilio opem fe-
 rat

rat ullam: ut maius etiam ruinæ periculum molia-
tur. omnes enim illud bellum libentissimè susci-
piunt, ex quo minimo cum periculo, maxima sibi
belli præmia pollicentur. Quocirca minimè pro-
bo eorum sententiam, qui pecuniam belli nervos
esse dicunt. Bellum enim, non tam pecunia, quàm
virtute conficitur: & virtute pecunia comparatur,
non virtus pecunia. Nec enim Darij gaza Alexan-
dri Magni virtutem oppressit: Alexandri porrò
virtus omni Darij gaza potita est; ex quo sequi-
tur nullum esse firmum præsidium, vbi virtus abest,
in diuitiarum affluentia constitutum. Quid fiet
igitur in bello de Rege ignauo, & imbecillo: diuite
tamen & opulento, cum ab hoste acri, & strenuo
fuerit oppugnatus? profectò nisi pacem ab hoste
auaro & insolente multo auro redemerit, cum om-
ni Repub. sibi commissa funditus interibit. quod
quidem dedecus non dico Principibus, quorum
omne studium est in verissima gloria consumen-
dum: sed omnibus ingenuis hominibus, qui digni-
tatem charam habent, debet esse morte ipsa cala-
mitosius. Non est enim pax fortibus hominibus
auro: sed virtute parieda. Quid illud? quòd in pace
pecunia redempta, nullum est firmum amicitie fœ-
dus: sed perpetuæ seruitutis auctoramentum; ne-
cesse enim erit singulis fermè annis, eadem tribu-
ta pendi: aliter enim nunquam deerunt causæ,
quibus

quibus victor bellum intermissum redintegret: vt illum quem semel perculit, & abiecit, omnibus tandem bonis spoliet. Vbi igitur Rex fuerit mollis & languidus, & veneri deditus, & in Rep. gerenda dissolutus, & in potestate perditorum hominum constitutus: fieri non poterit vt status Reipu. conseruetur; nam nec vllæ opes esse possunt, vbi virtutis studium extinctum est. & quamuis ingentes opes essent à Principe domi recòditæ, nullum esse posset in illis firmum ad pericula depellenda subsidium; imò, quo plures opes sunt iniuria partæ, eò Princeps maiore suorum odio flagrat, & maiore aliorum inuidia premitur, & acrius cupiditatem hostium incendit, & irritat. Hæc quidem mala & alia multa sunt, quæ adulatorum opera Rebuspu. inferuntur, cùm regem mollem atq; desidem nacti fuerint. videte igitur, quã sint semper omní Reip. tetri & infesti, & perniciosi: siue in pace, siue in bello, siue sese ad Regem acrem & impigrum, siue ad desidem & ignauum applicuerint. Non enim ij sunt qui vnum, modo & ratione refrenent: alteri stimulos admoueant: imò contrà, qui animum vehementem & incensum acrius inflamment, & ardentibus furoris & amèntiæ tēdis exagitent. animum verò mollem & languidum, & flagitio corruptum, multò magis mollem & flagitiosum reddant, totiusq; laudis & dignitatis immemorem.

Ut autem in fidibus cùm nerui nimis intenduntur, aut nimis remittuntur, harmoniam dissolui necesse est: ita cùm Rex aut nimis ad vim, ad facinus, ad belli furorem concitatur, aut nimis animo relaxatur, & nimis molliter & delicate se gerit: necesse profectò est, omnem concentum & symphoniam Reip. conturbari. Illud enim nimis, quod tu Menesi omnem vitæ rationem euertere dicebas, adulatorum est proprium: nimis enim laudant, nimis vituperant, nimis erigunt animos, nimis abijciunt, nimis gestiunt, nimis afflièantur; & ita cùm ad Regem accedunt, in quamcunq; partem eum inclinatum vident, nimis eum impellunt, & paululum etiam labâtem præcipitant. Quid autem cùm Rex non vnâ tantum sectam sequitur; sed in cõtrarias partes ancipiti studio & cura distrahitur? fit enim interdum vt non solum acer, iracundus, elatus, ambitiosus, insolens & infestus sit: sed etiam lâgvidus, & eneruatus, & petulans & flagitiosus, & libidini atque nequitia nimis turpiter addictus. Vt igitur in eodem simili verser, quo paulò ante vsus sum, quemadmodũ in cithara, cùm aliæ chordæ nimis intentæ, aliæ nimis laxæ sunt, & omnes inter se maximè discrepent, absurdæ quædã & dissonæ voces, cum maxima aurium offensione fundũtur: ita Rex in tanta vitæ disparitate, morborumq; repugnantium dissimilitudine à se ipso dissidens, secumq;

i

discor-

discordans, omniū hominū aures, oculos, animos
 grauit̄ offendit: vniuersamq; Rēp. nimis confusa
 & abs̄ona ratione perturbat. nec enim eā tantūm
 furore & amentia, & incōsiderata temeritate cōuel
 lit: sed etiā dedecore afficit, flagitiorūq; omniū im
 puritate corrūpit. In hac igitur tam perturbata vitē
 ratione, tantaq; flagitiorum dissensione, atq; pugna
 operæpretiū est animaduertere, quā operā nauēt
 isti boni viri Principibus; q̄ variē suā naturā versent,
 & ad variā atq; dissimilē cupiditatē Regis accōmo
 dēt. tantūm enim valent ingenio, vt nullus sit tam
 difficilis morbus, quē non adulādo & assentādo au
 geant: nullus sit animus tantis cōmotionibus agi
 tatus, quē non omni flagitio & ægritudine cōtami
 nent; tam diligenter autē vnicuiq; Principis flagi
 tio seruiūt: vt ad illud tantūm incitandū natos esse
 dicas. nunc enim furorē Principis augent, & illum
 immēsa cupiditate dominationis inflāmant: nunc
 omnibus blanditijs & lenocinijs ad vitæ mollitiē,
 atq; flagitiosas voluptates alliciūt: & ita deniq; va
 riē illū torquent, & flectunt; vt nihil Regibus qui se
 illis dediderūt aut magis vehemens & acre, aut ma
 gis languidū & eneruatum possit excogitari. Quod
 si vt ante iam dictū est, duæ virtutes cūm omnibus
 ingenuis hominibus, tūm vel maximē Regibus ne
 cessarię sunt, nempe fortitudo, & animi moderatio:
 omnisq; Principis institutio eo in primis referenda
 est,

est, vt sit illius natura ita temperata; vt cū animi vehemētis impetu, moderationis lenitatē coniungat: & rursus lenitati atq; mansuetudini (cū opus ita fuerit) vim quandam iræ paulò acrioris admisceat. Quam pœnam merentur ij, qui nullā in Principe instituendo moderationē adhibent: sed illū aut elatum & iracundum, sine vlla tēperatione clementiæ, aut mollem & delicatū, sine vllō studio virtutis efficiunt? Iam verò cū vtrūq; præstiterint, vt Reges in eorum disciplinis enutriti, non solū superbi, truculenti, & immanes fiant: sed etiā desides, & ignaui, multisq; flagitijs infames sint; nullo satis digno supplicio, tam scelestum & immane facinus vindicari potest. Non tamen is vllō modo sum, qui velim inductus odio, laudes eorū obterere, qui Principū libidinibus obsequuntur: semper enim tribui plurimum eloquentiæ, & eos qui in illa Principes extiterunt admiratus sum. at nemo potest negare, eos quos multi Principes in delicijs habent, esse eloquentiæ laudæ præstantissimos: tantū enim in dicendo valent, vt probent esse ingentem in summa imbecillitate potentiam, in miserrima seruitute principatum, in summa miseria florentissime atq; beatissimæ vitæ rationem. Quo tandem inquit, Tauora modò? Primū inquam, statuunt illum qui omnia ad voluntatem suam administrat, & in omnibus rebus libidini suæ diligenter obsequitur,

non modò liberum & potentem: sed summi Principis nomine dignissimum. si enim Princeps est, qui multū potentia præstat: & potētia in eo posita est, vt quidquid libuerit facias: is certè Princeps potentissimus habēdus est, qui perficit, vt omnia quę viderit, & concupierit & cogitauerit, ad nutū illius præstò sint, & cupiditati illius obtemperent. Cùm autem Principes nomine potentia maximè gloriētur, & ab amicis persuasi maximam potentiam, in libidinis infinitæ licentiæ atque fructu constituāt: fit tandem, vt nullum flagitium sibi dedecori fore putent, dummodò ex illo flagitio constet, eos tantum posse, quantum velint; quod si progredi longius cœperint, nullum erit tantum facinus, quod illis minimè gloriandum atque præseferendum videatur. Ergo siue per vim labem castis inferant, siue bonis vitam eripiant, siue domum potentium fortunas auertant, siue quidquam aliud contrà iura omnia designēt, quo significari possit, illos insigni potentia & robore præstare: periculum est ne sibi summam laudem & gloriam tribuendam putent, & reliquos Principes, qui iure suo non ad eundem modum vtuntur, aut stultitiæ, aut timiditatis insimulent. Sic autem opera eorum cum quibus coniunctissime viuunt fit, vt cùm imbecillitate & inopia laborent: se tamē potentia & opibus florentissimos arbitrentur. Quā imbecillitatē inquit Taurora,

& quam inopiã narras? Vt enim fateamur eos, qui omnia officia vitæ volũtate & libidine metiuntur, flagitiosos & infames esse: nõ tamen ex eo sequi videtur, vt inopes & imbecilli sint. Quid? inquam. eum ne qui nihil arbitrato suo decernit, qui ad alterius nutum viuit, qui nihil agere, nihil moliri audeat, quod non sibi fuerit ab eo, cuius nutus omnes obseruat imperatum, aliquid posse suspicaris? Minimè inquit. Quid inquam deinde? is ne qui totus est positus sub libidinis dominatu, aliquid arbitrio suo gerit? Nõ certè. Libido namq; est quæ illi leges imponit, quæ faces admouet, quæ verbera intétat, quæ suppliciũ cõminatur, quæ sic illum accipit, vt nullo cruciatu cõtenta esse possit. qui igitur illi paret, nõ solũ Princeps aut potens existimãdus nõ est: sed ne liber quidẽ, imò mancipiũ vilissimũ plagis infinitis obnoxiiũ. Deinde, si potes ille est, qui quod vult facit, & qui libidini paret, nõ vult quod facit: nonne perspicuũ est, eũ nihil omnino posse? Voluimus enim non tam in quod agimus, quã id cuius gratia actionẽ aliquã suscipimus. veluti cùm pharmacũ sumimus, nõ pharmacũ, sed sanitatem volumus: ergo si multis pharmacis exhaustis, morbum minimè depulimus, minimè quod volumus effecimus; sed quàm tenues essent natutæ nostræ vires ostendimus: sic etiã Princeps qui se flagitiosè gerit, flagitiũ illud non vult nisi propter emolumentũ &

fructum, quem ex flagitio se percepturum credit: ergo si id nō fuerit adeptus quod optabat, sed quo maiore studio flagitia fuerit consecutus, eò se magis omnib⁹ illis cōmodis, quæ sibi opinionis errore fingebat, priuatū senserit: nonne perspicuū est, eum nullam potentiā, nullas vires, nullas opes habuisse? Nec enim illum statū assequi potuit, quē ardentem expetiuit: dominationem enim & infinitum imperium quærebat, & libertatem amisit; famam & gloriam aucupabatur, & sempiternā ignominiam subiuit; beatam vitam sitienter appetebat, & omnibus ærumnis atque miserijs circumuentus est. nullum enim malum abesse potest, ab eis, qui cū multis opibus abundant, temeritate & amentia ducuntur; omnia namq; ad pestem & perniciem cōferunt, quæ sibi fuerant ad salutem attributa. Ergo quo magis isti, qui Principibus operā nauant eloquentia florent, eò magis sunt ab eorum familiaritate repellendi; eorum siquidem opera fit, vt multi Principes existiment nihil esse magis Regiū, quàm voluntati propriæ satisfacere, & cupiditatibus obsequi, & in omnibus rebus administrandis non lege, more, instituto, & ratione: sed appetitu, leuitate, libidine, & amētia gubernarē; vsque adeò vt illorum opinione is regio nomine sit dignissimus, qui maxime dedecori, flagitio, atq; turpitudini seruit, totumq; se dat nefariæ voluptati constringendum.

DE
 REGIS INSTITVTIONE
 ET DISCIPLINA,
 LIBER
 TERTIVS.

ALIA multa dici in hanc sententiam
 possent, sed hæc quæ dicta sunt, satis su-
 perq; sunt, ad hoc genus hominum ab
 omni Principum aditu & cōgressione
 repellendum; summam tamen in hac cautione dif-
 ficultatem forè prospicio. Quam difficultatem, in-
 quit, M. eam inquam, quæ tota est in amoris vi,
 & magnitudine cōstituta. nihil enim est, quòd ma-
 gis animos amore conciliet, quàm amoris indicatiũ;
 inhumanum enim est non amare eos, à quibus te
 non mediocriter amari perspicias. Rectè inquit. At
 constat inquam, hos homines qui apud Regem in
 gratia sunt, amore mirũ in modum cruciari: quod
 quidẽ multis signis intelligi potest. nam primũ
 ita sunt in illius vultu defixi, vt oculos auertere aliò
 nequeant. deinde cùm absunt, illius desiderium
 ferre non possunt. deinde nullum sermonem cum
 aliqua voluptate ad aures admittunt, nisi qui de
 Regis laudibus habeatur. noctes deinde in somnes

illius causa traducunt, de illo perpetuo loquuntur, somniantes de illo cogitant, & illius speciem sibi in somnis intueri videntur. Tum verò illa quàm expressa signa amoris sunt, quòd totos se ad illius voluntatem & studium fingunt: & pro varietate affectionum quibus illum commotum animaduertunt, variè commutantur, vt appareat illorum animos, non proprio sensu atque natura commoueri: sed omnes rationes ex Regis animo suspensas habere. si lætum esse vident, exultant, si tristem abijciuntur, si iratum efferantur animis, si cupiditate inflammatum, vt libidini illius tota mente seruiant, immoderata cupiditate rapiuntur. denique quocunque motu illum commoueri & agitari perspiciunt, eodem etiam mirificè concitantur. Iam verò quàm sint de illius valetudine atque vita solliciti, quis explicare dicendo poterit? horrent enim, & exalbescunt metu, & pauore concutiuntur, quoties Regem aliquo morbo oppressum, aut in aliquo periculo constitutum aspiciunt. Postremò quòd est maximum amoris signū, alij alijs inuident, & æmulationis & obtreccionis morbo grauissimè laborant. riuales igitur odio persequuntur, & quamuis se illos diligere simulent, tamen extinctos cupiunt. Possumus igitur cùm hæc eximij cuiusdam amoris signa videamus, inficiari, eos esse summo amore Principis cui seruiunt, inflam-

flammatos? Minimè inquit, T. si igitur inquam, Regem nõ mediocriter amant, qua tandè ratione Regè impellemus, vt homines lepidos, & urbanos venustatibus affluentes, quibus se carissimum, & iucundissimum esse conspicit, ablegari patiatur? Si igitur inquit, id efficere dicendo poteris, vt Princeps eos à quibus se perditè amari videt, à se segregari sinat, magnam eloquentiæ significationem dabis. Id quidè, inquam, experiri licebit, sed mihi velim credatis, peruersam loquendi consuetudinem, maximam malorum omnium causam rebus humanis attulisse. dum enim res turpes honestis nominibus appellamus, turpitudinem facillimè honestatis specie capti suscipimus. in vita igitur & officio delinquat opus est, qui in verbis & oratione delinquit: quod quidem manifestè in amoris nomine & ratione perspicitur. Quid enim est amore honestius? quid illa cupiditate cui multi nomè amoris imponunt, flagitiosius? Amor enim est honestatis studium, veræ pulchritudinis appetitio, decoris & laudis immensa cupiditas: Voluptatis autem appetitus in turpitudinem fertur, & dum se expleat, de pulchritudinis & honestatis interitu minimè laborat. Amor igitur pulchritudinem admiratur, & honestatem & decus omnibus vitæ cõmodis anteponit: libido autem omnem eripit honestatem, & corporis etiam pulchritudinem dede-

core & foeditate commaculat. Præterea amor, illi
 quem amat omnia bona ardentissimè cupit, & il-
 lius gratia quemuis laborem excipere, aut pericu-
 lum adire minimè reformidat: at libido dum sibi
 satisfaciât, quid afferat ei detrimenti in quem fu-
 rentè incitatur, minimi faciendum putat. Po-
 stremò amor id quod amat saluum & ornatum
 vult, & illi etiam æternitatem exoptat: at volu-
 ptatis cupiditas, in ipsam pulchritudinem quam
 habet caram, satis contumeliosè & petulanter
 inuehitur; illiç; sempiternum dedecus inurere, &
 interitum afferre contendit. quomodo igitur fieri
 potest, vt quod ego amo, euersum & extinctum ve-
 lim? Ergo cum amor pulchritudinem admire-
 tur: libido pulchritudinem deformet, & in decus
 honestatis irruat, & insultet, vt id totum eripiat:
 consequens est, vt libido nefaria non amor, sed
 odium potius capitale nominâda sit; sed quia vo-
 luptas eximia, amorem consequitur: factû est, vt
 multi voluptatis flagitiosæ cupiditatem, satis im-
 peritè nomine amoris appellarêt. nam reuera fla-
 gitiosi amatores: non amatores, sed hostes potius
 immanes appellandi sunt. nisi fortassè credimus
 Corydonem Vergilianum, Alexim illum què per-
 dite se amare dicebat, amore vero fuisse persecutû:
 ipse se ostendit, atq; planè fatetur, qualiter sit ani-
 matus in Alexim. Inquit enim.

Torua leena lupum sequitur, lupus ipse capellam;
Florentem cytisum sequitur lasciuia capella.

Te Corydó o Alexi. trahit sua quæq; voluptas.
At leæna lupum sequitur, vt eum dilaniet: lupus
capellam, vt eam deuoret: capella cytisum vt car-
pat, cõficiat: ergo Coridon insequebatur Alexim,
vt eum perderet, & omni dedecore contaminaret.
Amatores igitur ij, qui appellantur, cum amant id
quod habent carum, nõ vt ornent, & opibus augeant:
sed vt omni dignitate & opibus spoliæt insequuntur.
Vt igitur in propositum redeamus, fateor quidem
hos homines, qui Regibus in delicijs sunt, esse Re-
gum amatores maximos: & omnibus curis afflicta-
ri, quibus amatores perpetuo cruciantur. sic enim
stupent, sic vigilant, sic insidias comparant, sic ri-
ualibus inuident, sic ingemiscunt, & interdum etiã
lamétantur, vt facilè appareat, eos esse animo egros,
amore sæuo faucios. Quæadmodum igitur amatores
nõ aliud, quàm suã tantum voluptatẽ sibi proponunt:
ita ij, non dignitatem Regis amplificatam, sed suas
opes cumulas & adueltas cernere cupiunt. Ergo
vt is, qui virginem amat, non cupit virgini bonum
aliquod: sed eam potius parentibus orbatam, ab
opibus & amicis inopem, omniũ ope & patrocínio
destitutã; & quòd multò grauius est, omni pruden-
tia, & grauitate, & pudore spoliatã videre cupit, vt
eam facilius ad consensum libidinis & impuritatis
alliciat:

alliciat: ita isti boni viri sic Regem amant, vt illum omnibus virtutis & honestatis & sapientiæ opibus nudatum & spoliatum vehementer exoptēt: vt facilius eorum infinitis cupiditatibus obsequatur. Primum quidem igitur eum bonorum hominum ope nudant, & omnibus qui prudētiae & modestiæ, & bonitatis, laude præcellunt, aditum ad Regiam, familiaritatem diligentissimè præcludunt: sunt enim vehementer anxij, & de statu suo valdè solliciti; sapiēter enim vidēt, nihil esse magis aduersariū false virtutis opinioni, quàm veram virtutem spectatam, & cognitā: nihilq; magis officio simulato contrariū, quàm rectū officiū verè, & ex animo tā Regi, quàm patriæ persolutū. Omnes namq; falsæ & inanes laudes euanescūt, vbi primum in splendore solidæ, & expressæ virtutis incurrūt: ne igitur aliquis vir aīo maximo, atque singulari virtute & sapiētia præditus, qui eorū nomini obscuritatē afferre possit, in Regis familiaritatē veniat, quāto artificio pugnāt? quātū laborē suscipiūt? quātas fraudes & insidias machinātur? incidat sermo, de viro aliquo singulari laude pbitatis ornato: bonus quidē (inquiunt) ille vir est, sub rustic' tamē, minimeq; dignus, qui in aula versetur; homo certè innocēs est, minimeq; malus, sed negotij gerēdi prorsus imperitus. Quid illi rem tuam cōmittas, qui suā malè gerit? hominis religionem & integritatē laudo, animi verò stuporē,

& tar-

& tarditatem vitupero. Quòd si aliquis id specimè virtutis & industriæ iam præbuerit, vt non liceat vllò modo probitatis ingenuæ laudem, nomine segnitix atq; tarditatis obterere: alia via aggrediuntur, & quantum in illis est, virtutis laudem temeritatis vituperatione deformât. Summa Principis felicitate factum esse dicunt, ne omnia corruerent: furore namq; hominis illius rem fuisse in extremũ discrimen adductã. Si quem viderint liberum, animoq; maximo vitia quibus Resp. laborat aperientem: hominem nimis elatum & confidentem & dignitati Regis infestum esse cõfirmant. nihil autem maiestati Regiæ magis aduersari, quàm nimiam in loquendo libertatem; argumentum enim esse, cõtemni Regem, cùm aliquis eum in sermone lædere non veretur: esse igitur illam vim & effrenatam ferociam acerrime comprimendam. Si sapias igitur hoc genus hominum à familiaritate tua procul arcendum existimabis; si enim solus regnare vis, & hominum cupiditates domitas & compressas habere, ne quisquam audeat, ad Regium aliquod decus aspirare: omnes isti qui sibi spiritus ingentes sumunt, ita frenandi sunt, vt nemo ex illis se liberũ putet. His & alijs eiusmodi sermonibus Regi sunt impedimento, quo minus se bonorum præsidio sepiat; statumq; suum fidelibus amicitijs, & consilio salutari communiat. ad hunc igitur modum Principem

cipem bonorum auxilio nudat, eumque noctes atque
 dies circumvallant, ne possit vlllo modo ad nomen
 suum bonos atque fortes viros adiungere. Cauent
 deinde ne Princeps vlla sibi literarum praesidia &
 adiumenta requirat: literarum enim studijs (aiunt)
 corrumpi valetudinem, infringi vires, indolem Re-
 giam a rebus fortiter gerendis auocari. Praeterea mi-
 nimè decere Principem tanquam aliquem de plebe
 hominem, qui velit ad honores obrepere, & comen-
 datione aliqua eruditionis a multitudinis fece se-
 gregari, libris affigi, hominumque doctorum ineptijs
 oblectari. num tibi inquit, victus literis com-
 parandus est? num honores tibi propter eruditionem
 deferendi sunt? tantum certe abest, ut Principi digni-
 tatem vllam afferat eruditio, ut illi dedecori potius
 & ignominiae sit. Si dignitas igitur tibi cara est, non
 solum literarum studia tibi contemnenda sunt: sed
 etiam eorum hominum, qui se totos literarum stu-
 dijs dediderunt, sermo atque familiaritas vitanda est:
 neque vnquam arcessendi sunt, nisi raro admodum;
 nempe cum aliquod negotium inciderit, quod ali-
 ter expediri non possit. tantisper igitur illorum gar-
 rulitatem patere, dum res alio modo transigi nequit:
 vbi id transactum perspexeris illos procul amanda,
 ne sermonibus molestissimis tuas aures obtundat.
 Sic autem ea loquuntur, & eas machinas adhibent,
 & eam opinionem in animo Regis inserunt: ut is tandem

ad officium suum valdè pertinere putet, oēs literas odio persequi, artesq; maximas execrari. Nec hoc scelere contenti, aliud multò immanius moliuntur; nec enim tantùm Reges literarum & disciplinarũ præsidio spoliare: sed etiam diuina ope orbare contendunt. persuadent enim Regibus, non esse illis religionem summo studio colendam. non inquit, quòd religio negligenda sit; esset enim id scelestum & immane facinus: sed quòd in Regibus cùm immodica est, dignitatem nullam habeat. minimè enim decere Principem instar cuiusdam vetulæ multam operam in precibus, & in votis, & in procuranda religione cõsumere. deinde si religione inquit te nimis implicueris, officiũ tuũ nõ facies: sed potius multis in locis obiecta religione à studio dignitatis abduceris. abijcit enim animum qui valde religiosus est, & decoris, atq; dignitatis studiũ deponit: nec enim iniuriã vlcisci vult, sed omnes cõtumelias patientissimè tolerat, quòd nõ est animi fortis & cõfidētis officiũ, sed imbecilli potius, & eneruati, minimeq; de Regiẽ dignitatis amplitudine cogitantis. Veniat igitur tibi in mentem te non sacrificulũ, sed Regem esse eaq; sacrorũ studia, quę dignitatẽ tuã imminuere possũt, omitte. Hęc autẽ ita disserunt, vt paulatim omne pietatis studiũ restinguat: modũ enim quẽ religioni adhibendũ cēsant, exiguis adeo finibus circũscribũt, vt

pro

pro parte sua paulatim omnem ex animis religionē
 tollant; itaque perficiunt quantum possunt, vt Re-
 ges à Dei coniunctione diuellant. En amoris vis
 incredibilis, qua isti boni viri sese ad summum stu-
 dium Regis adiungunt. en cur opibus augeri, &
 dignitate omni cumulari debeant. en cur meritò
 bonis omnibus exclusis, & Principe multis moli-
 bus atque machinis obfesso, ipsi soli in omni Rep.
 dominantur. tanto enim amore Regem ample-
 ctuntur, vt illum hominum bonorum vsu & fami-
 liaritate prohibeant: vt fructu sapientiæ, qui monu-
 menti doctissimorum hominum continetur, om-
 ninò priuent: vt Dei postremò numen, opem, & au-
 xilium ab illo quantum possunt longissimè repel-
 lant: vt sic tandem riualem omnium timore libe-
 rati, summum fructum ex amore, quo sunt acriter
 inflammati, securè percipiant. Nec enim aliud est,
 quod illos cogat, omni diuino & humano præsidio
 nudare Principes: & eos summo scelere, perfidia, &
 immanitate obfessos tenere, ne possint vllò modò
 salutari ope & auxilio liberari: nisi quod intelligūt,
 hæc omnia fore impedimento, quo minus tyran-
 nidem suã diu tueri, & simplicitate Principis abuti
 possint. Qui igitur ita Reges amāt, vt eos omni di-
 uino & humano præsidio destitutos videre cupiāt:
 vt ipsi liberius omnibus illorū opibus potiri queāt,
 num Reges amant? an potius opes, & honores qui-
 bus

bue inhiant, & immanes pecunias, quas infinita auiditate liguriunt? Hæc si Rex sapienter animaduerterit, illos certè non vt amicos amplexabitur: sed vt proditores (ne quid aliud dicam) à se longissimè segregabit; aliter enim cum suo magno malo sentiet, non se sed pecuniam infinitam, & potentiam non ferendam, ad hominum perniciem comparatam, ab illis amari. Mala enim quæ in Principem bonorum ope destitutum, artium maximarum præsidio nudatum, à Dei ipsius præsentia auxilio derelictum, perditorum hominum scelere circumfessum repentè inuadunt, quis poterit enumerando recensere? Vt tamen aliqua summatim referamus, primùm omnium malorum summa temeritas & amentia est. quod vt rectius intelligi possit, statuendum est, non omnem inscitiam esse similiter execrandam: multum enim interest qualis stultitia sit; deinde in cuius animo infideat. stultitia enim quædam mediocris est, atque tolerabilis: quædam verò summa atq; summo opere detestanda. tolerabilis quidem eorum stultitia est, qui cum sapientes minimè sint, minimè sibi sapientiã arrogât: intolerabilis & execranda est illorum inscitia, qui sibi eam sapientiam assumunt, cuius ignari sunt. Qui enim neque medicus est, neque se medicum esse profiteretur, vt ægrotum non sanet, nemini tamè vitam medicamentis eripiet: at qui se medicum esse

+
 credit, cū medicinæ imperitus sit, neminē quidē morbo leuare, multos autē vita priuare poterit. Præterea cū hæc sūma demētia, in animū illius inuaserit, cui munus illud cuius se scientiam tenere confidit, assignatum nō est, non multū sane rebus illius arrogantia nocebit. at cū oppresserit hominem, cui omnia quæ cupit munera deferuntur, omnia peruertet. Si enim homo nauigandi imperitus, se optimum gubernatorem esse iactauerit, non tamē illi quisquam gubernacula tractanda permiserit, non euertet stultitia sua nauem. at si nauis illi commissa fuerit, tum demum sibi atque vectoribus diram cladem inferet. quo autem amplius illud munus est, homini imperito commissum, eò erit amentia illius infestior. Cū verò nullum munus sit, in terris Regio munere maius & amplius: nihil certè poterit esse illius amentia & temeritate funestius, maximè cū sibi in summa rerum imperitia, summam sapientiam arrogauerit. nec enim paucos vectores, sed vniuersam Remp. funditus perdet. Ex quo sequitur, nihil esse posse dirius Rege stulto & infano. nec enim potentia fructus est in possessione, sed in recto illius vsu collocandus: rectus autem omnium rerum vsus, prudentia moderatione continetur; vbi igitur prudentia non extiterit, ibi necesse est, vt qui opibus affluit, non partis opibus ad salutem & honestatem: sed ad perniciem atque dedecus

decus vtatur. Vt enim cū musicæ ignarus citharam pulsat, ridiculū se ostendit: & cū furiosus omni vinculo solutus ferrum stringit, quo violentior est, eò maiorem stragē edit: sic homo potens, cū propter stultitiam opibus suis vti nesciat, quo maiores opes habet, eò maiorem ignominiam subibit, funestio-remq; pestem sibi, atq; Reip. comparabit. Reliquum igitur est, vt quo Rex opulentior fuerit, imperiumq; illius latius propagatū extiterit, si fuerit amētia vexatus, & (vt fit) sibi sapiētiā attribuerit: eò tetrrior sit, multoq; grauiorē plagam cōmunibus rebus imponat. Huius autem tanti mali, quo nullum dirius atque funestius excogitari potest, adulatōres architecti sunt: Principis enim ingenium laudant, sapientiam in cœlum ferunt, consilium admirātur; si quid autem est ab illo festiuè dictum, id risu & plausibus excipiunt; eoq; rem deducunt, vt is qui iam opibus & potentia inflatus insaniebat, omni iudiō spoliētur: & cū sit amentissimus, statuāt tamē se nullius cōsilio indigere; sed illis sapientiæ opibus affluere, quibus facillimē possit, orbē terrarū moderari. His igitur cogitationib' elatus exultat, & p̄ceps amētia fertur, & oīa furēter administrat, vsque eò dū in Rēp. nefariā pestem & dirū exitiū machinetur. Prudentiæ autem lumine amoto, quomodo poterunt in animis reliquæ virtutes habitare? num animi magnitudo poterit in eo locum habere,

bere, qui magna & excelsa contueri nequit? qui nihil altum & generosum cogitat? qui non solum flagitio & impuritati, sed flagitiorum ministris seruiendum existimat? quis enim non videt, tantam esse Principum quorundam humilitatem, vt contrà eorum voluntatem, qui se in illorum familiaritatem lenocinijs & assentionibus immerferunt, loqui non audeant? Præterea si sunt acres atq; vehementes, cum rationis imperiũ repudient: tantum abest, vt fortes & magnanimi sint, vt ne homines quidem appellandi sint; sed immanes quædam belluæ libidinis impetu dimicantes. fortitudo enim non est furor, & amētia libidini seruiens: sed animi excellentis altitudo pro iustitię sanctitate pugnans. Si verò molles & eneruati fuerint, opus est, vt humiles & abiecti sint, neq; solum belli fremitus exhorreant: sed omnes etiam belli rumores, atq; adeò vmbbras extimescāt. Quid de temperantia dicendũ? illi ne poterunt esse moderati, quorũ est effrenata, & immensa cupiditas? qui neque metu, neque pudore, neque disciplina coerceri possunt? metũ enim summa potētia depulit; pudorem sermo impurus hominum perditorum sustulit; disciplinam autem temeritas & insolentia contempsit; quomodo igitur honestatem, & constantiam vllam retinebunt, qui opes immensas non honestatis instrumēta: sed libidinis materiam putant, & tam multis cupidita-

tum

tum fluctibus in diuersas partes agitatur? qui singulis horis huc & illuc æstu temeritatis inconsideratissimè rapiuntur? qui vel superbia tument, & nimis insolenter efferuntur: vel se nimis dimittunt, & omnem memoriam decoris atq; dignitatis abijciunt? Iam verò iustitiæ munus & officium, ab illis administrari nullo modò potest, qui sunt oppressi cupiditatis impurissimæ dominatu. Quomodo enim aliorum licetiam refecabit, qui sibi ipsi flagitiorum omniũ licetiam attribuit? qua ratione suos in officio continebit, qui animi sui partes non continet? quopactò merita cuiusq; certis ponderibus examinabit, qui omnem rationem dignitatis ignorat? quomodo deniq; reget alios, qui se ipsum regere non potest? Ut autè in pauca conferam, nemo iustitiam colere potest, qui nõ fuerit, & sapiens, & fortis, & moderatus. Sapientia enim quod rectum, & verum, & simplex est, perscrutatur & inspicit: Fortitudo animum ad vires tyrannidis elidendas, firmo præsidio confirmat. Temperantia cauet, ne status animi tumultu aliquo turbetur, & quòd est ratione moderandum, libidine peruertatur. vbi igitur pro sapientia temeritas, pro fortitudine imbecillitas pro temperantia libido Rempub. administrat: ibi ne vestigium quidem vllum iustitiæ & æquitatis extare potest. Cùm igitur Rex & insipiēs, & impuris ministris obnoxius, & indomitæ libi-

dini deditus fuerit, ne simulacrum quidem vllum iustitiæ conseruabit: nam neque quæ vis, & ratio sit iuris intelligit; nec id quod intelligit facere audeat: ne eos quos in delicijs habet, & quorum etiam opes metuit, offendat; neque si audeat, id tamen quod iustitia perscribit, sibi per infinitam cupiditatem cui est addictus, exequi licebit. Adde quod non solum vt suæ ipsius cupiditati, quæ satiari & expleri nequit: sed vt suorum etiam libidinibus obsequatur, necesse plerumque est, vt non modò humana, sed etiam diuina iura violet. cum enim opes suas absumpserit, tum immodicis tributis Remp. vexabit, & multos expoliabit, vt alienis facultatibus suos locupletet: & innocentibus eripiat, quod maleficis hominibus largiatur: atq; postremò manus rebus sacris afferet, & templa omnia atque fana compilabit. Hic erit ornatus animi, quo Rex impuris hominibus deditus excellet. ô egregios felicissimi Regis amatores! qui tam præclaris officijs, eum Principem cui se dicauerunt, tuendum & ornandũ suscipiunt. qui fieri igitur potest, vt Princeps hominibus tam gratis & pijs, tam omnia ad dignitatem illius referentibus diu careat? necesse profectò est, vt si sese ab illius conspectu remouerint, eorum desiderio contabescat; magna enim illorũ merita in Principem, & satis illustria constãt, illius enim menti tenebras attulerunt, animũ illius

de

de omni statu deiecerunt, omnem illi dignitatem detraxerunt. Cernitis quanta temeritas in communi vita versetur? homines prudentes & honesti despiciuntur; illi quæ summis honoribus afficiuntur, qui Principes à studio virtutis & humanitatis auertunt, & tyrannidem alunt, & in Resp. immittunt. id enim moliantur & efficiunt, ut Regem habeamus effrenata mente præditum, infinita libidine furentem, hominibus perditis atque profligatis obnoxium, fortibus & moderatis infestum: & modò elatum & inflatum, modò humile atque demissum, maleficum denique & iniustum, & in tantis flagitijs virtutis, & honestatis nomē temerè, & insolèter usurpātē. Sed inquiet fortasse aliquis, id nō semper euenire: multos enim extisse Principes, qui cū nō admodū dissimili ratione educati fuissent, magnum tamen firmata iam ætate, virtutis specimen dederunt. Fateor equidem, & id in miraculi loco ponendum existimo: diuino siquidem beneficio fit, ut non semper ijdem euentus, ex eisdem causis existant; interdum enim tam præclara indoles, elucet diuinitus in quibusdam Principibus: ut hominum sceleri fortissimè resistant, & sint illis impedimento, quo minus possint, omnia quæ volunt scelerate & impie machinari. Sed nos hic, non quod aliquando Dei singulari beneficio euenit, ne omnia funditus intereant cogitemus: sed quid accidere necesse sit,

nisi Deus nos præsentissima ope respiciat. Simul & illud animo reputemus, quàm excellens illa virtus extitisset, si fuisset bonis disciplinis exculta, & bonorum hominum sermonibus ad summum decus excitata. quando etiam cùm est omni literarũ ope destituta, & ab hominibus nefarijs impedita; lucet tamen, benignitatisquæ suæ aliquod lumen porrigit. nam si Princeps fraudibus vndiq; circumuẽtus, opibus sũmis obsessus, nullis artibus adiutus, sceleris improbißimi conatibus impeditus, aliquã tamen virtutis Regiæ significationem dat: quid effecisset, si cum bonarũ artium cultu, ad se ipsum bonos atq; sapientes homines aggregasset? diuinus certè ex illius virtute splendor eluxisset. Sed nos vt paulò ante dixi, non de eo quod raro contingit, & quod cùm accidit in loco portenti atque prodigij numerandum sit: sed de malis quæ prauam institutionem natura consequuntur, & de eo quòd plerũq; accidit disputamus. Vt igiur omnia vitia perstringamus, quæ ex hac educatione oriuntur, primùm quidem Princeps mollissimo cultu nutritus, & in summis delicijs educatus, mollis & delicatus sit necesse est, otio languidus, laboris impatiens, ad libidinem procliuis, & valetudine infirma præditus: deinde cùm perditorum hominum impuri sermones accesserint, erit etiam arrogans, & elatus, & inhumanus, & sibi quodammodo diuinitatem

rem tribuet; & cum fuerit hominibus sceleratis, qui cum illo viuunt obnoxius, reliquos ne homines quidem ducet. præterea summo furore & amētia vexabitur. Sic autem fiet, vt Princeps in quo summa quædam sapientia flagitatur, vt officium suum tueri possit, cū & natura & opibus, & imperio & cogitationibus inanissimis, & sermonibus impurissimis inflari cœperit, omni iudicio spolie- tur: & ne quid sibi ad summam stultitiam desit, in maxima rerū ignoratione, & in miseranda mentis cæcitate, summam sibi sapientiam nimis intolenter assumat. Deinde inuidiæ pœnis agitabitur: nihil est enim magis cum arrogantia coniunctum, quàm dolor ex aspectu alienæ virtutis iniustus; verissimæ enim dignitatis splendore, dignitatem suam obscurari & extinguere planè iudicat. inde igitur acerbissimum odium, in omnes bonos erumpit, inde etiam timor exoritur. Nec enim solum omnem excellentiam virtutis odit: sed illam suspectam habet, & ab omni mentis altitudine sibi perniciem imminere censet. ex inuidia autem, & odio, & metu & inani suspitione crudelitas eminet, & immanitas quædam humanæ societatis oblita, & ad hominum pestem atque perniciem notum acerrimè concitata. Agrestis autem libido, omnibus pudoris atque iuris vinculis emissa, & adulatorum lenocinijs acrius incitata, illum miserrimè vexat;

vexat ; & quocunque fert impetum vehementis-
 simè contorquet . His quidem pestibus exagita-
 tur , cùm res illi secundæ sunt : in rebus autem ad-
 uersis , maximè cùm bellum aliquod repentè mo-
 uetur , qua tandem spe erigi potest ille , qui ne-
 que vt corpus labore vlllo duraret , nec vt animum
 virtute firmaret , nec vt statum suum fortium ho-
 minum præsidio muniret , neque se diuini numi-
 nis auxilio tueretur , vnquam elaborauit ? illum
 igitur tunc animaduertere licebit , sibi atque suis
 diffidentem ; neque solum hostium vires , sed suo-
 rum insidias metuentem , & ancipiti formidine
 districtum , ad omnes rumores trepidantem ; ne-
 que quomodo in omni rerum discrimine hone-
 statem retineat : sed quomodo vitam pretio redi-
 dimat , turpissimè cogitantem . Adde nunc si lu-
 bet reliquas labeas , quibus aspergi & inquinari
 necesse est illum Principem , qui cum hominibus
 improbissimis coniunctissimè viuit ; neque solum
 bonorum hominum consilia rejicit , verùm etiam
 disciplinæ cœlestis opem repudiat . est enim ple-
 rumque sui profusus , alieni appetens , in iracun-
 dia implacabilis , in odio contumax , ferox , & in-
 festus imbecillis , potentibus atque superbis ob-
 noxius , leuis , inconstans , ineptus , amicorum ope
 destitutus , hominibus inuisus , & scelerum con-
 scientia frequenter exanimatus . Hic quidem est
 status

status eorum Regum, qui repudiatis bonis hominibus, adulatoribus aures præbent: statum verò Reipubl. breuiter etiam qualis tunc esse potest inspiciamus. vt autem hic nihil aliud dicam, communis omnium libertas eripitur, quod quidem minimè mirandum est; fieri enim nequit, vt ibi species aliqua libertatis extet, vbi ne ij quidem in quorum potestate sunt omnia, liberi sunt. nisi fortasse liberum existimatis illum, qui ad alterius arbitrium viuit: qui quod sentit loqui non audet; qui hominis inconstantissimi nutus omnes obseruat; qui ex Principis inanissima cupiditate pendet; qui ad libidinem illius vultum fingit, & accommodat. Adulatores igitur liberi non sunt, sed serui nequissimi. Princeps autem qui illorum operis vtitur, non solùm seruit dedecori, flagitio, turpitudini: sed ipsis etiam nequitiae ministris, ita subiectus est, vt nihil facere audeat, quòd illis iniucundum possit accidere. ita enim se paulatim abijcit, animumque demittit, vt illis etiam quos iacentes erexit, & in gradu quo erant indignissimi collocavit, addictus sit; multaque ne eos offendat, seruilem in modum patiat. Si igitur neque Princeps liber est, nec illius domestici liberi sunt: quo tandem modo populus, qui eorum dominatu premitur, vestigium vllum libertatis in vita retinebit? An nõ perspicuum est omnem illorum Remp.

eò conferri, vt omnem libertatem tollant? Quasi enim omnis illorum salus, atque dignitas agatur, summa ope contendunt & enituntur; vt animos hominum frangant, & spiritus comprimant, ne quisquam audeat, ad aliquod decus egregium illis inuitis aspirare. omnibus igitur in quorum animis est aliquid generosum & magnificum, vehementer infesti sunt, & illis pestem si possunt, omni ratione comparant; ea etiam de causa molestissimè ferunt, aliquem alium abundare pecunijs, quia verentur, ne opibus elatus, aliquid sibi magnum proponat. Cùm igitur Rempubl. immodicis tributis vexant, non id solum moliuntur, vt ipsi ex populi fortunis prædas agant: sed etiam ne sit quisquam, qui opulentus esse possit: tantum enim abest, vt hominum libertati prospiciant, vt ne vultum liberum, aut orationem cuiusquam ferre valeant. oppressa verò libertate, & animi magnitudo, & ingenij vis omnis extinguitur. nec enim animus tyrannide oppressus, aliquid magnum & egregium moliri: neque ingenium assiduis plagis obtusum verum intueri potest. Restat igitur vt omnes non solum ignaui & imbecilli sint: sed etiam amentes & stolidi. sublata igitur virtute, ingenijq, lumine propemodū extincto, quis pro patriæ salute decertabit? quis enim pro Rep. cuius particeps nō est, & ex qua nec

fructum

fructum vllum, neque laudem, nec honorem expectat, periculum adire volet? quis in tanta rerum caligine, & tam cæcis tenebris, quòd sibi in vita colendum officium sit, mente & ratione perspiciet? quis in tantis nequitiae exemplis, libidinem suam cohibebit, ne cùm primùm poterit indigna flagitia impure atq; tetre suscipiat? Iam verò si in aliquo ciue fuerit aliquid roboris, id totū furorem & amentiam cōferet, & eò conatū omnem comparabit, vt omnia iuris vincula perrumpat. Summa autem hæc est, vt in huiusmodi Regno nulla virtus emineat, & omnia vitijs impudentissimè cumulentur; nam cùm omnes subditi Principum mores imitentur, tùm multo facilius est, scelus atque flagitiū sequi, quàm virtutem atque decus effingere. si igitur Princeps flagitiosus extiterit, erit profectò necesse Rēp. vniuersam flagitijs innumerabilibus inquinari. Quomodo autem illam etiam inopia grauissima premi, & Principum iniquitate vexari necesse sit, iam expositum est; vbi enim omnium pecuniæ ad paucos deferuntur, consequens est, vt vniuersa Resp. extrema inopia cōflictetur. accedet deinde inuidia, odiū, acerba & grauis offensio, & indignatio & eiusmodi perturbationes, quæ Remp. tumultuari, mutuisq; cædibus efferari compellunt. adde nunc lubricam fidem, adde dolos, fraudes, insidias, adde furta & latrocinia, quæ egentes homines, rerū suarum desperatione

ratione suscipiunt. Adde postremo nouiarum rerū
 cupiditatem, ciuū inter ciues hostilē diffensionē,
 & sceleratissimam cū hoste de patria prodenda &
 euertenda pactiōem; & reliqua mala, quę stulti &
 immoderati Principis rectionē cōsequuntur. Nullū
 enim tantum scelus atq; flagitium cogitari potest,
 quòd non multitudo sapiente rectore orbata cōci-
 piat. cū igitur Resp. sapientiæ patrociniō desti-
 tuta, virtutis præsidio nudata, sceleratorum homi-
 num libidini vexanda atque diripienda relinqui-
 tur: cū nullus ordo, nulla verecundia, nulla lex,
 nulla disciplina, cupiditatē frenet: cū virtus in-
 terclusa sit, innocētia respirare nō queat, nequitia
 + victrix exultet: cū inopes potentibus inuideant,
 potentes autem fortunam afflictam despiciant, &
 in miserorum calamitatibus insultēt; & alij in alios
 odio acerbo & immani concitentur, qui fieri po-
 test, vt non vniuersa Respu. vel per se seditionibus
 intestinis dilacerata concidat; vel hostium viribus
 expugnetur, omniaq; tandem extrema patiatur?
 Quam breuissimè potui statum illius Reip. com-
 plexus oratione sum, quæ perditorum hominum
 licentia, & stulti Principis immoderatione conti-
 netur. volo tamen vobis aperire, quid modò mihi
 in mentē venerit; quanquā me inscitiā meam fateri
 pudet. Quam inquit T. inscitiā narras? Eam in-
 quam, quæ magna ex parte continet causam euer-
 sionis

fionis omnium rerum Publicarum, & quæ nos in
 hac disputatione multa peccare cōpulit. Quæ nam
 igitur, ea est inquit. Grammaticæ inquā, ignoratio
 est, vt mihi quidē videtur, malorū omnium princi-
 pium. Multum inquit ille ridens tibi Grammatici
 debent, quando statuis Remp. sine illorum ope &
 auxilio stare non posse. necesse igitur est, vt Gram-
 maticæ ludos vbiq; aperiri faciamus, & omnes Cy-
 prianos & Diomedes & Laurétios quorū memo-
 ria est propemodū extincta, ab inferis excitemus, vt
 Remp. nobis constituent. Rectè inquā, si illi perfe-
 ctos se Grámaticos in vita præbuerunt: aliter enim
 nō est, cur illis molesti simus, & nō potius sepultos
 esse patiamur. Quæ nā tandē inquit T. ista est Grá-
 maticorū facultas, qua Remp. fulcire possunt? Non
 fateris inquā, Grammaticā esse rectè loquēdi ratio-
 nem? qui peruersè igitur loquitur, cōtra Grámaticæ
 præscriptū facit. Rectè inquit ille. sed id ad Remp. ^{quid}
 attinet? Quia inquam, vt iam ante dixi, loquendi
 imperitia & orationis peruersitas, non mediocrè
 malum existimandū est: magno enim malo fit, cū
 res turpes honestis nominibus occulūtur; accidit
 enim sæpenumero vt qui se turpitudine deforma-
 uit, nominis splendore deceptus, minimè suū dede-
 cus animaduertat: & ita in rebus turpissimis, quasi
 in præclaro facinore gloriatur. Quare mea quidem
 sentētia, qui optime Rēp. cōstituere velit, eā primū
 legem

legem sanciet, ne quisquam flagitio, nomine laudis
 imponat; ne videlicet praua loquendi consuetudi-
 ne flagitiū ornādo, flagitij impudentiā confirmet.
 cū enim auarus sordes suas, nomine frugalitatis
 exornat: prodigus autē temeritatē & immoderationē
 suā, nomine liberalitatis occultat: & timidus se pru-
 dentem, & cautū nominari studet: & audax fortem
 atque magnanimum, & reliqui ad eundem modū,
 ne singula flagitia recenseam, vitia sua splendore no-
 minum illustrant; nō facile possunt, eam vitiorum
 deformitatem, quibus inquinati sunt animaduer-
 tere. Quam quidem si acute perspexissent, illam à
 se fortassè summo studio repulissent. nunc verò no-
 minum splendor falsus & inanis eos in eam fraudē
 impellit, vt interdum præclarè secum agi putent,
 cū in summa turpitudine & indignitate versen-
 tur. hoc igitur loquendi peccatū, etiam nos modò
 in disputando commisimus, vt splendidis nomini-
 bus res flagitiosas ornaremus. Quo tandem modo
 inquit, T. Primū quidem inquam, Remp. ap-
 pellauimus, quæ publica certè nō est: publica qui-
 dem esset, si ad populi vniuersi commoda pertine-
 ret; cū verò populi ratio non habetur, sed omnia
 ad vnius tantum, atque paucorum potentiam &
 utilitatem conferuntur, priuata potius appellāda
 est, quàm publica. Deinde si Resp. est vt Aristoteli
 placet, ordo, modus, & ratio multorum hominum,
 urbem

urbem vnam incolentium, profectò vbi nihil ordine, nihil modo, nil iure & ratione fit: sed omnia perturbantur atque temerè commiscentur, nulla Reipu. ratio constare vllò modò potest. ne ciuitatem quidem nominare licet eam, quæ posita est in hominum indomita cupiditate, furentiũ potestate. Est enim ciuitas, liberorum hominum multitudo, æquabili iure sociata. vbi igitur nulla libertas est, nec ius ex æquo omnibus administratur, ibi certè ciuitas non est: sed seruorũ infelix multitudo, paucorum libidini penitus addicta. Deinde Reip. moderatores eos interdum appellauimus, qui nullum modum suæ cupiditati præfiniunt: tantùm abest, vt modum Reip. vniuersæ statuere valeant. Postremò pudet me tam sæpè fuisse nomine Regis abusum. Rex enim ille tantùm nominandus est, qui Remp. vniuersam regit: regit autem ille Remp. qui eam ab errore in viam reuocat, & ad vitæ beatæ rationem sua virtute, atque vigilantia perducit. ergo ille, qui quãtum potest elaborat, vt Remp. saluam & incolumem præstet, & bonis omnibus affluentem: qui populi salutem facillè suis voluptatibus & commodis anteponit. qui singulari mente, ratione, consilio, in studio totius populi moderandĩ, atque tuendi vigilat, meritò Regis nomen obtinet. qui autem iustitiam negligit, omnemq; disciplinã virtutis & continentię repudiat, & ad suam commoditatem,

ditatem, omnia consilia reuocat, vniuersamq; ciuium multitudinem, paucis hominibus nequissimis costrictam tradit vexandam, atque diripiendam, nullo modo Rex, sed Tyrannus habendus est. Hoc enim discrimen ponunt viri doctissimi, inter Regem & Tyrannum. Quod Rex precipue in populi salutem respicit: secundò verò locò, suam ipsius salutem & vtilitatem curat; neque enim plerumque potest, Remp. tueri, nisi saluti suæ prospiciat. Tyrannus verò omnia consilia ad suam vtilitatem atque libidinem dirigit; deinde verò quia non potest ille bonis omnibus abundare, nisi in populo non omnino perditò dominetur: secundò loco populi totius incolumitati interdum prospicit. Si igitur Princeps ille, qui non præcipue in felicem Reip. statum modis omnibus intuetur, Tyrannus habendus est, quauis sæpenumero populum acri animo tueatur: quo nomine illum appellabimus, qui salutem Reip. præ sua libidine contemnit, illiq; amentia & temeritate sua, interitum asserre nitur: Sed consuetudine victi, nominibus abuti compellimur: quòd etiã faciendum necessario nobis est, ne sine fructu in potentium offensionem incidamus. Longius fortasè quàm instituta ratio postulabat, elatus sum in disciplina, qua Regum filij instrui plerumq; solent describenda: sed partim odium, quo sum in hoc hominum genus incensus, qui Principes omni scelere

conta-

contaminant, partim benignitas vestra prouexit orationem meam. Vt igitur iam id, quorum gratia hæc à nobis allata sunt, ratione concludamus, reuocate in memoriam ea, quæ à nobis in principio dicta sunt. demonstraui enim nullum munus egregiū, sinè egregia disciplina administrari posse: nullumq; munus aut maius & amplius, aut grauius & difficilius, munere Regis esse; neque in quo maiore cum periculo, rerumq; omnium pernicie & interitu peccari soleat. Vnde sequitur ad Regis officium summam sapientiam atq; summam virtutē requiri. Quam difficilè autem sapientiæ atque virtutis studium sit, in mollissimò vitæ cultu, in summis opibus atque delicijs, in multis naturæ lenocinijs atque blandimentis, etiam quantum fuit necesse docuimus. Illud etiam quod nostra oratione non indigebat ostendimus, nullas opes, nullas facultates, nullas delicias esse cum ijs vlla ex parte conferendas, in quibus Regum filij plerumque nutriuntur. Vnde sequitur, cū omnibus sapientia necessaria sit, tūm vel maximè ijs, qui Reges futuri sunt; alijs namque vt se regant atque moderentur: Regi vt non se tantū, sed infinitam hominū multitudinem optima atq; singulari ratione gubernet, sapientia paranda est; & alij quidem homines non ita multis difficultatibus impediti sunt, quo minus sese ad studiū sapientiæ applicēt: at Regibus omnes

insidiæ comparantur, neque solum insitis cupiditatibus: sed hominum sermonibus impurissimis à studio virtutis, atque verissimæ dignitatis abducuntur. & alij quidem, si sese multis erratis irretierint, sibi atque paucis nocebunt, & etiam iudiciorum seueritate cohiberi, & ad officium reuocari possunt: at Regum flagitia, interitum Reipu. moliuntur, & sanari nullo iudiciorum metu possunt, legibus enim soluti sunt. quo igitur opus illorum maius est, quo difficilius ad studium virtutis applicantur, quo illis insidiæ capitaliores intenduntur, quo grauius ruinæ periculum ex eorum peccatis, communibus rebus imminet: eò maioribus opibus fulciendi, & stabiliendi sunt, firmioribusq; præsijs muniendi ne concidant, & cum dira calamitate Reipub. totius intereant. quod si non solum disciplina omni caruerint: sed etiam in perditorum hominum potestate relictæ, atque illorum sermonibus ad omnem rationem turpitudinis inflammati fuerint; videte quorsum illorum furor & amentia tandem euasura sit. Ad hæc autem mala omnia præcauenda; Rex qui tanti nominis dignitatem tueri atque sustinere cupit, ingenium habeat opus est, natura sagax, & acutum, maximarum artium studio & disciplina limatum, usu & exercitatione perpolitum, & animo maximo sit: vt recta & vera clarè cernere, insidias in ficta specie sedulitatis & officij latentes inspicere, &

quid

quid salutē Reip. conuenire perspexerit, fortiter administrare queat. Ad vtramq; autem rationem, hoc est, tam ad ingenij cultum, quàm ad animi magnitudinem mirum est, quantam vim habeat, artium maximarum studia: non solùm enim ingenium acuunt, & aciem mentis illustant, sed etiã animos alacres & confidentes efficiunt; nec enim hæc studia homines desides & otiosos reddunt, vt quidã satis imperitè suspicatur: sed acres & vigilantes, & studio verissimæ laudis atq; dignitatis incensos. sed fallit homines imperitos primùm quidem, hominum quorundam stupor & ignauia, qui se ad studium philosophiæ contulerunt, quorum tam tardum & hebes ingenium est, & tam abiectus atq; demissus animus: vt ne studijs quidem vllis ad res gerendas excitari, & studio laudis incendi possint; præclara autē studia, nō omnibus ornamento esse possunt: sed ijs tantùm qui præclaro ingenio & egregia virtutis indole præditi sunt. Vt enim preciosæ vestes gemmis & auro fulgentes, & excellenti opere perfectæ monilia, cùm ad cultum virginis alicuius pulcherrimè conferuntur, eam luculeuter exornant; cùm verò ad ornatum mulieris deformis accommodantur, nullo modò deformitatem illius occultant, sed multò insigniorem reddunt: ita præclare disciplinæ, clarum ingenium excolunt, & animum magnum virtutum omnium opibus & ornamentis afficiunt:

at cūm ad mentis impuræ & animi prauī atq; pu-
 filli cultum & ornatum transferuntur, non ornant
 quidem animum: sed insitam illius prauitatē atque
 deformitatem clarius ostendunt. Deinde illud er-
 rorem multis obijcit, quòd disciplinarum genera
 minimè distingunt, & quod vnius est proprium,
 alijs accomodant: vt fuerit igitur aliquod genus
 disciplinæ, quod extorqueret sensus, & stupiditatē
 in animis efficeret, quòd vitium à multis Stoicorū
 sectæ tribuitur; id tamen non in alias conuenit.
 Libenter igitur in sententiam nostri M. discedo.
 nec enim eam sapientiam probo, quæ omnes ani-
 mi affectiones vtiliter, à natura datas euellendas
 esse decernit: sed quæ illis vti docet, & in quem fi-
 nem insitæ nobis sint, singulari ratione præscribit,
 qualis est Academicorum veterum atque Peripa-
 teticorum disciplina: nihil est enim nobis ingene-
 ratum, quod non magnam vtilitatē afferre possit,
 modò sapienter intelligamus, qua ratione cupidi-
 tates omnes cōtinendæ atq; moderandæ, & in quē
 finem conferendæ sint. Hoc enim est inter sapiētes
 & insipientes discrimen: insipientes enim neq; mo-
 dum seruant vllum, neque quid in vita sequendum
 sit, ratione percipiunt; & ita fit, vt rebus ad salutem
 datis, ad perniciem abutantur; sapientes verò ani-
 mis modum adhibent, & cupiditatem ratione tē-
 perant: & ad quem finem omnia dirigenda sint
 intel-

intelligunt: & ita fit, vt omnia illorum studia ad salutem & dignitatem referantur. Vtriq; tamen vt sibi parent, quod optimum esse iudicant, excitari atque non mediocri studio commoueri solent: in quo quidē sapientes eò vehementius sæpenumero commouentur, quo iudicium eorum est firmitus, & constantius, & ab omni erroris suspicione securius. Præterea in sapientis animo, & summa vis amoris, & odij non mediocris offensio viget. si enim pulchritudo corporis excitat amorem, & deformitas animos ab amore auertit: multo certè magis pulchritudo dignitatis & honestatis à sapientibus animaduersa cõciliabit amorem, & flagitij dedecus & turpitude multo acerbius odiũ animis, qui illã intuentur inuret. cùm autē sapientis sit, decus & honestatem contēplari, & quantũ sit flagitij dedecus acutè perspicere: necessario sequitur, vt amore dignitatis eximio capiatur, & flagitij graui offensione cõcitetur. vbi verò magna vis amoris, aut odij grauis offensio viget, ibi neque somnus, neq; lētitude, nec inertia locum habere potest. amor enim animum excitat, & stimulat, & cupiditate ipsius pulchritudinis, quàm admiramur inflāmat. odiũ verò incēdit, & armat eundem animum ad turpitudinem, quàm detestatur acerrimè repellendam; qui igitur sapiens fuerit, non mollis & languidus, & eneruatus, aut stupore oppressus erit: sed acer, & vehemens,

& impiger, & acutus, & ad omnia pericula dignita-
 tis gratia subeūda paratus. Erit deinde animo forti
 & constante præditus: nihil enim tam dirum, &
 calamitosum interuenire potest, quàm turpitudō;
 pro dignitatis igitur studio fortissimè dimicabit, &
 libentissimè quoduis periculū adibit potius, quàm
 honestatem suam aliqua labe maculari sustineat.
 Deinde cum sapienter intelligat, omnem dignita-
 tis elegantiam, animorum moderatione contineri,
 erit etiam in omni ratione moderatus, & vita &
 moribus egregiè constitutus. Præterea cū nihil
 fit iustitia clarius, & elegantius, nihil pulchrius &
 amabilius, nihil denique quod magis omnibus lau-
 dibus honestatis excellat, & omne sapientis officiū
 ad honestatem referatur: fieri certè non potest, vt
 qui sapiens est, aliquam iniuriam faciat alicui, aut
 quantum in illo fuerit, ab alio fieri patiatur; sapiē-
 ter enim intelligit nullum dolorem & cruciatum
 esse vlla ex parte, cum iniuriæ & iniquitatis flagi-
 tio, & turpitudine comparandum: vitā igitur amit-
 tet, & dolore intolerabili cruciabitur potius, quàm
 fraudem vllam in vita suscipiat. Necesse igitur est,
 vt qui verè sapientiam colit, omnibus virtutibus
 egregiè cultus & ornatus sit: ne illud quidem præ-
 termittendum est, nihil esse in vita boni, si sapiētiae
 moderationem remoueris, nec enim genus, neque
 vires, neque pulchritudo, nec opes, nec imperium,
 nec

nec aliquid aliud ex ijs, quæ vulgò bona eximia numerantur, salutem afferre possunt eis, qui illis temerè & insipienter vtuntur: imò vt multis ante disseruimus, quo maiores opes sunt, eò status illius qui summis opibus abundat, calamitosior atque funestior est. multò namque furentius insolescet: multoq; maiore leuitate iactabitur, multoq; minus consideratè in pestem ruet. Vt igitur in fabulis Polyphemus oculis orbatus, quo robustior & immanior, & violentior erat; eò cum se sine vllò iudicio concitabat, sæpius ad rupes allisus, sæpius in loca præcipitia delatus concidebat, grauioresq; plagas accipiebat, quam accepisset si imbecillior fuisset: ita qui magnas opes habent, si sapientia vacui sunt, quo magis opibus & imperio florent, eò sese furentius incitant, & grauioribus ruinis opprimuntur. Vnde colligitur, vt sæpè iã dictũ est, in Regibus nepe quorũ maxima potestas est, & summũ imperiũ, sumã sapientiã iurè atq; meritò flagitari; aliter enim & ipsi erunt, omnium hominũ miserrimi, & Resp. illorum temeritati permessa fœdè peribit. Hæc cum ita sint, quis eorum amentiam ferre poterit, qui nõ modò nullam operam in eo ponendam existimãt, vt Rex sapiens euadat: sed contrà omnia faciunt quibus is furiosior, & insolentior in dies fit, omnèq; Remp. & stultitia sua, & eorum cum quibus viuit improbitate peruertat? Hoc igitur sanè constat,

non mediocri sapientia opus esse, ad Regium mu-
 nus feliciter obeundum; quomodo autem sapiētia
 parari, ab illo facilè possit, qui est nimis molliter
 educatus, & scurrarum comitatu impurissimo cir-
 cunseptus, & adulatorum assentationibus atque
 lænocinijs in pestiferam fraudem impulsus, non vi-
 deo; itaque cū alia multa præsidia, tum maxima-
 rum artium studia, ad parandam sapientiam & sta-
 tum illius fulciendum maximò quidem opere re-
 quirebam. Vos si meam sententiam non probatis,
 aliam disciplinam videte; hanc enim quę pessimis
 moribus recepta est, & inueterauit, è qua tanquam
 è fonte mortiferis venenis infecto, omnia mala
 multis in locis ad Reip. perniciem profluunt, acri
 animo repellendam censeo, ne Principis nostri præ-
 stantem naturam, & excellens ingenium dedecore
 & probro contaminet. Rectè inquit Portugalensis
 censes. sed priusquam de Regia disciplina diligen-
 tius inquiramus, abs te libenter audierim, num li-
 beram Remp. regno præferēdam existimes. multa
 enim à multis in contrarias partes afferuntur: quā-
 uis autem semper in ea opinione fuerim, vt nullum
 Reip. statum Regio præferendū existimarem. cū
 tamen ea quę dicis attendo, & flagitia in quę Prin-
 cipes ex ista praua institutione delabuntur, mente
 considero, rectissimè cum illis actum esse puto, qui
 in libera ciuitate nati sunt; nam primū nimia
 Prin-

Principis vnus potentia, est communi libertati cōtraria: vbi autem libertas minimè viget, ibi duę virtutes, vt tu paulò ante dicebas, vix locum habere possunt, nempe ingenij acumen, & animi magnitudo. Ingenium enim sub vnus dominatione positum, molestissimis curis hebescit, & animus seruitutis oneribus oppressus, excelsa cōtueri nō potest: in mentis igitur augustæ tenebris, & pusilli animi demissione, nullum studium honoris & dignitatis extare poterit; cum verò omnes virtutes, studio honoris excitentur, consequens est, vt spè magni honoris incisa, studium virtutis & honestatis extinguatur. at in Regno nemo facilè ad honores summos euehitur. Deinde omnes libenter pro ea Repub. cuius sunt aliqua ratione participes, omnem laborem perferunt, & pericula infinita subeunt: at in Regno, cū pauci admodum in illius gubernandi societatem vocentur, & reliqui omnes, non solum ab illius procuratione, sed etiam fructu excludantur: reliquum est, vt pauci etiam, pro illius conseruatione pugnare velint. nemo enim pro alienis opibus, capitis certamen sibi ineūdum putat. Præterea in Repub. libera omnibus exæquo qui fortes, & splendidi, & in aliquo genere virtutis excellētes extiterint, sunt amplissima dignitatis præmia cōstituta; in Regno autem quominus sibi homines animo magno præditi, magna sibi

præmia

præmia polliceri queant, est impedimēto primūm quidē summa Regis ipsius amplitudo, quæ nō facile patitur quemuis alium præstātia dignitatis excellere: deinde nobilitatis insolentia: deinde adulatorum impudentia, & reliquæ eiusmodi labe, quæ sunt veræ virtuti contrariæ & inimicæ; sic autē fit, vt spē magnæ dignitatis abiecta debilitetur virtus, atq; languescat industria. Accedit etiam illud quòd Rex si ignauus est, totam Remp. exemplo inertiaë corrumpit, hominumq; mores effœminat: si fortis, & gloriæ cupidus, inuidet ijs qui virtute præcellunt: & ita fit, vt subditorum animi, vel torpescant ignauia, vel opprimantur inuidia, vsque adeò vt nemo possit ad summū gradū laudis eniti. Præterea illa præmia quæ in libera Repu. homines fortes & industrii consequuntur, sunt dignitatis plenissima; nemo enim in illa suspicari potest, eum qui aliquē gradum honoris adipiscitur, esse aut scurrā, aut adulatorem, aut alicui vitio affinem eorū, propter quæ multi cum Regibus in gratia sunt. at cū ij, qui magnum locum apud Reges habent, sæpe numero malis artibus eum locum adipiscantur: euenit, vt ij etiam qui meritò à Regibus donis & muneribus afficiuntur, in similis flagitij suspicionem veniant: ita vt vix vlla magna potentia reperiat in Regno, quæ non sit aliqua dedecoris labe contaminata. Illud etiam quantum est?

in Republ. enim cùm sit omnibus hominibus ex æquo, aditus apertus ad summam dignitatẽ, omnes inter se de dignitate cõtendũt, honestissimũq; virtutis certamen ineunt: ita verò fit, vt inueniantur multi consilio prudentes, & autoritate graues, & moribus ornati, & in rebus gerendis industrij, & robore virtutis inuicti. at in Regno cùm nobilitas ea dignitate in qua versatur contenta sit, & splendore generis insoleat, non sanè magnum studium in comparanda virtute sibi ponendum existimat. homines autem ignobiles, cùm animaduertũt, esse sibi aditum ad nobilitatis honorem interclusum, studium virtutis atque dignitatis omittunt; sic autem fit, vt cùm nobiles arrogantia, & insolentia virtutem despiciant, ignobiles desperatione fracti virtutis studia deponãt; nullumq; inter homines virtutis certamẽ excitetur, honestatis lumen intereat, & sordes atque flagitia dominantur. Præterea cùm nemo rectè possit alijs imperare, qui non aliquãdo paruerit: nec enim modum alijs statuere potest, cui nunquam fuit vllus modus adhibitus; qua ratione fieri potest, vt is rectè gubernet, qui nunquam obedire didicit? at Rex ita plerumque institutus est, vt nemini pareat vnquã, & omnes ab ipsis incunabulis imperio coërcere meditetur. Præterea in Rep. cùm summa potestas sit penes leges, quæ neq; gratia cuiusquam, neque muneribus inflectuntur, nec

ira,

ira, aut inuidia, aut odio perturbantur, aut misericordia commouentur, plerumq; euenit, vt rectè ius administretur, & rei cuique dignitas sua tribuatur: at in Regno cùm leges etiam sint in vnius hominis libidine positæ, multa contrà iuris æquitatem fiant opus est, neque quid fas & ratio postulet: sed quid Regi gratum atque iucundum sit, ab ijs qui ius dicunt, pelsima ratione ponderetur. Postremò cùm in libera ciuitate leges maximo studio conseruentur, legum autem munus sit, ius omnibus æquabile constituere: non facilè potest esse tanta ciuis vnius potentia, vt legum sanctiones contemnat, & iuris vincula, quibus omnes astricti sunt perumpere conetur. at in Regno cùm nò solum Rex, sed multò etiam magis omnes Regis familiares atque domestici legibus soluti videantur, nihil est interdum quod potentiam eorum, & indomitam cupiditatem constringat. Si igitur in libera ciuitate publica libertas integrior est, & ingenij cultus illustrior, & studium virtutis acrius, & spes honoris & dignitatis amplior, & caritas patriæ vehementior, & auctoritas legum sanctior, maioraq; in illa præsidia cõtra tyrannidem constituta sunt: nihil certè magis optandum videtur homini, qui dignitati studet, & benè beateq; viuendi cupiditate flagrat, quàm in libera Repu. ætatem degere. Hæc quidem quæ in mediũ attuli me interdũ dubitare de hac quæstione

ne

ne cogunt: rē igitur mihi gratā, & vt credo Tauoræ
atque Menefio feceris, si nobis sentētiā tuam ex-
plicueris; quāquā enim in libris quos de nobilitate
adolescēs edidisti, Regnū oīb⁹ Rebuspublicis ante
tuleris, fieri poterit, vt sententiā ista ætate & rebus
diligentius exploratis, fortassè mutaueris. In longū
(inquam) sermonem me vocas, non tamen ab ea
materia, quam in manibus habemus alienum, sed
mihi ad alia properanti contrarium. sed geram tibi
morem, & quā breuissimè fieri poterit, ea quæ
requiris expediam. Atque primū quidem hoc
statuendum est, cū omnia genera Rerump. quā-
uis labi atq; ruere videantur, sapientia tamen, atq;
virtute adhibita facilè emendari possint, & ad re-
ctissimā in eo genere moderationē reuocari: nullo
modò optādā esse homini probo vllā Reip. præ-
sentis immutationē, nempe quæ nunquā sine maxi-
ma morū pernicie, hominumq; strage fieri possit:
sed in eo summo studio laborandum est, vt idem
status in quo versamur, omni vitio careat, firmissi-
moq; præsidio muniatur. Vt igitur officium eorū,
qui in libera ciuitate nati sunt est, pro statu illo
Reip. quoduis capitis discrimen adire: ita & nobis
qui regibus parere assueti sumus, hoc officiū impo-
sitū est, vt non modò pro Rep. sed pro Regis ipsius
salute atq; dignitate vitā ponamus. in idem namq;
scelus incurrit, & qui in libera ciuitate omnem po-
testatem

testatem ad vnum ciuem deferre conatur: & qui in Regno maiestatem Regis oppugnat, ipsumque Regem de statu deicere contendit; vterque enim concordiam dissoluit, & interitum patriæ machinatur. Deinde multo difficilius est, quàm homines suspicantur, illam Reipu. rationem institui, in qua sit ita exæquata libertas, vt nullus possit libertati communi multis modis officere: nisi enim fuerint omnes qui in eadem ciuitate viuunt egregiè moderati, diuturnaq; disciplina ad legum custodiam admodum diligenter instituti, & à primis annis in ciuilibus institutis enutriti, neque libertas, neque salus, nec vlla denique Reipu. ratio conseruari poterit. quòd quidem Rerump. intestinæ seditioes, & exitus calamitosi certè declarant: omnes enim tandem Tyrannorum immani dominatu, miserabiliter opprimuntur. Quod si concordia Rempub. maximè tuetur, nihil certè vtilius esse poterit, quàm omnem Reipu. potestatem vni homini excellenti virtute prædito permitti: nihil enim poterit cogitari aptius, & conuenientius ad conglutinandam cōcordiam. vt enim dum multi de principatu cōtendunt, & quilibet omnem Reipu. potestatem ad se transferre conatur tumultus oriūtur, & seditioes concitantur, & Respu. miserandum in modum laceratur: ita dum omnes vnus autoritate & imperio continentur, multò facilius vniuersi, vno vinculo

cule fœderis astringuntur. Quod si vt Socrati placet, id spectare debent omnes, qui Remp. modo, & ratione temperant, vt eam quàm maximè fieri possit vnã efficiant, hoc est, vna cõsensionis ratione atq; nexu arctissimè colligatã: quid vtilius fingi potest, ad animos omnium ciuium mutui amoris vinculo copulandos, quàm vnus tantum summi Principis potestas atque moderatio? nec enim illum inuidia oppugnat, qui multum inter omnes excellit: nec illi qui sub Rege viuunt, bellum intestinum facilè mouere possunt, cùm Regis ipsius quem exæquo verentur imperio, atque potestate ab instituto facinore prohiberi queant. Quantum autem valeat, ad ciuitatis concordiam firmè constituendam Regis imperiũ, in hoc maximè cernitur; quod omnes imperiosæ Resp. hoc firmissimum concordiaẽ vinculum retinuerunt, quod in autoritate Regia consistebat. Sic Athenis Princeps ille à quo annus nomen accipiebat, cum reliquis Principibus, qui singulis annis creabantur, Regiam quodãmodo dignitatem obtinebat, è quibus vnus Rex appellabatur. Bæotarchæ verò Thebis singulis annis: Lacedæmone item perpetui Reges id similiter efficiebant, vt subditos autoritate summa continerent, & vno & æquabili iure deuincirent: ne multorum Principum intestina contentione distracti atq; dissipati corruerent. Quid Carthaginenses? nunquid

non duo singulis annis Sophetes (sic enim verbo à
 Phœnicia & Hæbræa lingua deducto , summum
 ciuitatis imperium nominabant) Regiam digni-
 tatem facile sustinebant? Quid Romani? num ob-
 scurum est, Consules ius planè Regium obtinuisse?
 Et ne singulas Respub. quæ Imperio floruerunt,
 oratione persequamur, hoc satis constat, nullam
 fuisse, in qua non vnus, aut pauci, ita magnitu-
 dine dignitatis excellerent; vt non multum à Re-
 gum amplitudine atque maiestate distarent. illas
 autem quæ Regia autoritate caruerunt, ad opes
 summas peruenire minimè potuisse, sed intra bre-
 uissimum tempus intestina seditione conuulsas,
 cum magna ciuium strage concidisse. Reputate
 cum animis vestris, quot Respub. in Italia, post-
 quàm Romanum Imperium fuit ab influente bar-
 baria conculcatum, institutæ sint, & quàm pau-
 cæ statum suum tueri potuerint; & quàm aliam
 causam certiolem, assignare possumus, quàm pe-
 stiferas ciuium dissensiones, quas excitari necesse
 est, vbi nemo sic inter omnes excellit, vt omnes
 sine vlla recusatione imperium & autoritatem il-
 lius sequantur? Quare numquam satis laudare
 possum Venetorum ciuitatem, vnã omnium
 prudentissimam, quæ cum alia multa ad impe-
 rium propagandum, & conseruandum admo-
 dum sapienter excogitauit: tum nihil eò consilio
 sapien-

sapientius, quo sibi vnum summum Principem præpositum esse voluit, ob virtutem ad altissimum illum gradum dignitatis euectum, quem omnes intuerentur, & cuius autoritate deuincti, facilius commune publici fœderis ius, & ciuilem societatem conseruarent. is igitur cum non Regis nomen, sed autoritatem Regis obtineat, autoritate illa summa quam habet, inuidiam comprimit, & ambitionem refrenat, & Senatum concordia stabili atque firma conglutinat, & ita populum vniuersum facillimè æquabili iure constringit. Vnde concluditur nihil esse ad Rempub. diutissimè conseruandam vtilius, legitimo vnus imperio atque potestate. nam neque quidquam est, ad stabilimentum Reip. concordia salutarius: neque quidquam ad concordiam firmè constituendam aptius reperiri potest, vnus Principis excellentis autoritate & iurisdictione. In quo vero dicis vnus imperium esse communi libertati contrarium, Tyranni scelus benignitati Regis attribuis. cum enim Tyranni proprium sit, non sua virtute, sed suorum imbecillitate statum suum stabilire (intelligit enim superbiam, & immanitatem cunctis mortalibus, maximè autem illis, qui horum scelerum iniurias quotidie patiuntur, esse vehementer inuisam) & ideo cum amari non possit, & timeri velit, & omnes quibus terrori esse cupit, vt fieri necesse est, noctes atque